

**НАЦИОНАЛНА КОНФЕРЕНЦИЈА
СА МЕЂУНАРОДНИМ УЧЕШЋЕМ**

**УЛОГА ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА
У ОЧУВАЊУ НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА**

•Зборник сажетака•

Лепосавић, 2-3. јуна 2023.

**NATIONAL CONFERENCE
WITH INTERNATIONAL PARTICIPATION**

**THE ROLE OF EDUCATION IN THE PRESERVATION
OF NATIONAL IDENTITY**

•*Collection of abstracts*•

Leposavić, 2-3. june 2023.

**УЛОГА ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА
У ОЧУВАЊУ НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА**

Национална конференција са међународним учешћем

Издавач

УЧИТЕЉСКИ ФАКУЛТЕТ У ПРИЗРЕНУ – ЛЕПОСАВИЋУ

За издавача

Др Весна Минић, одговорни уредник

Уредник

Др Далиборка Поповић

Лектура

Снежана Кадић (српски језик)

Др Миљан Миљковић (енглески језик)

Техничко уређење

Мирко Чакаревић

Корице

Мирко Чакаревић: *Образовање и идентитет*

Штампа

GRAFICOLOR DOO – Краљево

Тираж

100 примерака

Лепосавић

2023

ISBN 978-86-84143-64-0

Научна конференција је организована поводом обележавања
30 година од оснивања учитељских факултета у Републици Србији

УЛОГА ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА У ОЧУВАЊУ НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА

Национална конференција са међународним учешћем

Организатори

УЧИТЕЉСКИ ФАКУЛТЕТ У ПРИЗРЕНУ – ЛЕПОСАВИЋУ
ПЕДАГОШКИ ФАКУЛТЕТ У СОМБОРУ

Програмски одбор

Др Весна Минић (Србија), др Бранко Ристић (Србија), др Синиша Минић (Србија), др Снежана Башчаревић (Србија), др Биљана Павловић (Србија), др Хаџи Живорад Миленовић (Србија), др Невенка Зрнзевић (Србија), др Петар Рајчевић (Србија), др Љиљана Пауновић (Србија), др Слађана Видосављевић (Србија), др Бошко Миловановић (Србија), др Емилија Марковић (Србија), др Јелена Круљ (Србија), др Саша Марковић (Србија), др Сања Елез (Србија), др Милош Шумоња (Србија), др Бојан Лазић (Србија), др Александра Трбојевић (Србија)

Организациони одбор

Др Далиборка Поповић – председник Организационог одбора (Србија)
др Бранислав Ранђеловић (Србија), др Ивана Ристић (Србија), др Раиса Цветковић (Србија), др Божана Рашковић (Србија), др Гордана Чолић (Србија), др Миљан Миљковић (Србија), др Далиборка Ђерковић (Србија), др Вуко Лакушић (Србија), др Зорица Гајтановић (Србија), др Мирјана Симић (Србија), др Ивана Симијонович (Србија), Благоица Перовић (Србија), Снежана Кадич (Србија), Наташа Лазовић (Србија), Ана Тошковић (Србија)

САДРЖАЈ/CONTENS:

ПРЕДГОВОР

11

УВОДНИ РЕФЕРАТИ/ INTRODUCTION PLENARIES

13

- УВР-01** Снежана Башчаревић
*ОЧУВАЊЕ НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА КРОЗ СРПСКИ ЈЕЗИК,
ЋИРИЛИЦУ И КЊИЖЕВНОСТ/
NATIONAL IDENTITY PRESERVATION THROUGH SERBIAN LANGUAGE,
CYRILLIC AND LITERATURE*

15

- УВР-02** Саша Марковић
*УЧИТЕЉСТВО У СРБА – 245 ГОДИНА ТРАДИЦИЈЕ ТРАЈАЊА (1778-2023)/
TEACHER EDUCATION IN SERBS – 245 YEARS OF TRADITION (1778–2023)*

17

- УВР-03** Јасна Парлић Божовић
*ЕЛЕМЕНТИ НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА И ТРАДИЦИЈЕ
У ВАСПИТАЊУ МЛАДИХ /
ELEMENTS OF NATIONAL IDENTITY AND TRADITION
IN YOUTH EDUCATION*

19

- УВР-04** Данијела Василијевић
*НАЦИОНАЛНИ ИДЕНТИТЕТ У ОБРАЗОВАЊУ/
NATIONAL IDENTITY IN EDUCATION*

21

ТЕМАТСКА ГРУПА 1/ THEMATIC GROUP 1 ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

23

- ЈИК-01** Бошко Миловановић
*ЧИТАНКА – ПРОЗОР У СВЕТ/
READER – A WINDOW TO THE WORLD*

25

- ЈИК-02** Биљана Солеша, Раиса Цветковић
*МОГУЋНОСТИ АФИРМАЦИЈЕ ЗНАЧАЈА ОЧУВАЊА НАЦИОНАЛНОГ
ИДЕНТИТЕТА У НАСТАВИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ У
ОБРАЗОВНОЈ ПРАКСИ СРЕДЊЕ ШКОЛЕ/
POSSIBILITIES OF AFFIRMING THE IMPORTANCE OF PRESERVING
NATIONAL IDENTITY IN THE SERBIAN LANGUAGE AND LITERATURE
TEACHING IN SECONDARY SCHOOL EDUCATIONAL PRACTICE*

27

- ЈИК-03** Раиса Цветковић, Биљана Солеша
*ПРОГРЕСИВНЕ ИДЕЈЕ У ИНСТИТУЦИОНАЛНИМ ОКВИРИМА У
ПРИПОВЕЦИ КУЋА СА МЕЗАНИНОМ А. П. ЧЕХОВА/
PROGRESSIVE IDEAS IN INSTITUTIONAL FRAMEWORKS IN THE SHORT
STORY THE HOUSE WITH A MEZZANINE BY A. P. CHEKHOV*

29

- ЈИК-04** Ана Миловановић, Зорица Цветановић
*КОСОВСКИ ЗАВЕТ У КЊИЖЕВНИМ ТЕКСТОВИМА У ПРЕДШКОЛСКОМ
ВАСПИТАЊУ И РАЗРЕДНОЈ НАСТАВИ/
KOSOVO COVENANT IN LITERARY TEXTS IN PRE-SCHOOL EDUCATION
AND CLASSROOM TEACHING*

31

ЖИК-05	Снежана Перишић <i>УЛОГА ЕПСКЕ ПОЕЗИЈЕ У РАЗВИЈАЊУ НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА КОД УЧЕНИКА МЛАЂЕГ ШКОЛСКОГ УЗРАСТА / THE EPIC POETRY ROLE IN THE DEVELOPMENT OF NATIONAL IDENTITY AMONG YOUNGER SCHOOL AGE PUPILS</i>	33
ЖИК-06	Иван Лемпић, Милан Николић <i>УЏБЕНИЦИ У ФУНКЦИЈИ ОЧУВАЊА НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА КОД УЧЕНИКА МЛАЂИХ РАЗРЕДА / TEXTBOOKS IN THE FUNCTION OF PRESERVING NATIONAL IDENTITY AMONG YOUNGER GRADES PUPILS</i>	35
	ТЕМАТСКА ГРУПА 2 / THEMATIC GROUP 2 ПЕДАГОГИЈА	37
ПЕД-01	Радован Антонијевић <i>РАЗВОЈ НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА КРОЗ ВАСПИТАЊЕ И ОБРАЗОВАЊЕ У МУЛТИЕТНИЧКОМ ОКРУЖЕЊУ / NATIONAL IDENTITY DEVELOPMENT THROUGH UPBRINGING AND EDUCATION IN A MULTI-ETHNIC ENVIRONMENT</i>	41
ПЕД-02	Оља Арсенијевић, Марија Лугоњић <i>ОБЛИКОВАЊЕ ИДЕНТИТЕТА МЛАДИХ У ШКОЛИ/ YOUNG PEOPLE IDENTITY SHAPING AT SCHOOL</i>	43
ПЕД-03	Хаџи Живорад Миленовић <i>КВАЛИТЕТ ОБРАЗОВАЊА СТУДЕНАТА РАЗРЕДНЕ НАСТАВЕ И ЊИХОВА ОБУЧЕНОСТ ЗА ПОДСТИЦАЊЕ И РАЗВИЈАЊЕ НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА КОД УЧЕНИКА НА НИВОУ ИНИЦИЈАЛНОГ ОБРАЗОВАЊА / EDUCATION QUALITY OF CLASSROOM TEACHING STUDENTS AND THEIR TRAINING FOR ENCOURAGEMENT AND DEVELOPMENT OF NATIONAL IDENTITY AT INITIAL EDUCATION LEVEL PUPILS</i>	45
ПЕД-04	Јасмина Арсенијевић, Ненад Перић, Ангела Месарош Живков <i>ВАСПИТАЊЕ И ОБРАЗОВАЊЕ У ФУНКЦИЈИ НЕГОВАЊА КУЛТУРНЕ БАШТИНЕ И НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА / EDUCATION IN THE FUNCTION OF NURTURING CULTURAL HERITAGE AND NATIONAL IDENTITY</i>	47
ПЕД-05	Весна Минић, Далиборка Поповић <i>МОРАЛНО ВАСПИТАЊЕ ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА У КОНЦЕПЦИЈИ ОЧУВАЊА НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА / PRESCHOOLERS' MORAL EDUCATION ON THE IDEA OF PROTECTING NATIONAL IDENTITY</i>	49
ПЕД-06	Петар Рајчевић <i>НАЦИОНАЛНО ИЗМЕЂУ ИНДИВИДУАЛНОГ И ГЛОБАЛНОГ / NATIONAL, BETWEEN INDIVIDUAL AND GLOBAL</i>	51

ПЕД-07	Младен Ботић, Хаџи Живорад Миленовић <i>САДРЖАЈИ О НАЦИОНАЛНОМ ИДЕНТИТЕТУ У НАСТАВНИМ ПЛАНОВИМА И ПРОГРАМИМА НАСТАВЕ ПРИРОДЕ И ДРУШТВА НА НИВОУ ИНИЦИЈАЛНОГ ОБРАЗОВАЊА/ CONTENTS ON NATIONAL IDENTITY IN SCIENCE CURRICULUM AND TEACHING PROGRAMS AT THE INITIAL EDUCATION LEVEL</i>	53
ПЕД-08	Сефедин Шеховић, Филдуза Прушевић, Садовић <i>РАЗУМЕВАЊЕ ПОЗИЦИЈЕ И ФУНКЦИЈЕ УЧЕЊА И ЧИТАЊА У САВРЕМЕНОЈ НАЦИОНАЛНОЈ КУЛТУРИ/ UNDERSTANDING THE POSITION AND FUNCTION OF LEARNING AND READING IN CONTEMPORARY NATIONAL CULTURE</i>	55
ПЕД-09	Емилија Марковић, Наташа Лазовић, Јелена Круљ <i>ФОРМИРАЊЕ ИДЕНТИТЕТА У ПРОЦЕСУ ИНКЛУЗИВНОГ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА/ IDENTITY FORMING IN THE PROCESS OF INCLUSIVE EDUCATION</i>	57
ПЕД-10	Мирсада Зукорлић <i>ПОРОДИЧНО ВАСПИТАЊЕ И ТРАДИЦИЈА/ FAMILY UPBRINGING AND TRADITION</i>	59
ПЕД-11	Далиборка Поповић, Божана Рашковић <i>НАЦИОНАЛНО ВАСПИТАЊЕ У ФУНКЦИЈИ ОЧУВАЊА НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА/ NATIONAL EDUCATION IN THE FUNCTION OF PRESERVING NATIONAL IDENTITY</i>	61
ПЕД-12	Илинка Мушкић Поповић, Немања Анђелковић <i>НАЦИОНАЛНО ОБРАЗОВАЊЕ У ГЛОБАЛИСТАНУ: ОБРАЗОВАЊЕ ЗА ЗНАЊЕ И/ИЛИ ВРЛИНУ/ NATIONAL EDUCATION IN GLOBALISTAN: EDUCATION FOR KNOWLEDGE AND/OR VIRTUE</i>	63
ПЕД-13	Мирјана Симић, Благица Маринковић <i>ОЧУВАЊЕ НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА КРОЗ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНИ СИСТЕМ НА ТЕРИТОРИЈИ АП КОСОВО И МЕТОХИЈА/ NATIONAL IDENTITY PRESERVATION THROUGH THE EDUCATIONAL SYSTEM ON THE TERRITORY OF AP KOSOVO AND МЕТОНИЈА</i>	65
ПЕД-14	Шејла Кадрибашић <i>ЕТНОПЕДАГОШКИ ПРИСТУП РАЗВИЈАЊУ И ОЧУВАЊУ НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА/ ETHNOPEDAGOGICAL APPROACH TO NATIONAL IDENTITY DEVELOPMENT AND PRESERVATION</i>	67

ТЕМАТСКА ГРУПА 3 / THEMATIC GROUP 3
МЕТОДИКЕ ВАСПИТНООБРАЗОВНОГ РАДА И НАСТАВЕ

69

- МЕТ-01** Биљана Павловић, Петар Илић, Анђелка Ковач
*ЗНАЧАЈ НАРОДНИХ УСПАВАНКИУ ВАСПИТАЊУ ДЕЦЕ
ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА /
THE FOLK LULLABIES SIGNIFICANCEIN PRESCHOOL CHILDREN
EDUCATION* 71
- МЕТ-02** Алма Трговац Дедеић, Сефедин Шеховић
*ПЕДАГОШКИ И ГЕОГРАФСКО-ИСТОРИЈСКИ АМБИЈЕНТ ЗА ОСНОВНО
ОБРАЗОВАЊЕ РАШКЕ ОБЛАСТИ (1912–2023)/
PEDAGOGICAL AND GEOGRAPHICAL-HISTORICAL ENVIRONMENT FOR
PRIMARY EDUCATION IN THE RASA REGION (1912–2023)* 73
- МЕТ-03** Данијела Судзиловски, Жана Бојовић, Данијела Василијевић
*НАРОДНА МУЗИЧКА ТРАДИЦИЈА У УЏБЕНИЦИМА МУЗИЧКЕ КУЛТУРЕ
ЗА СТАРИЈЕ РАЗРЕДЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ /
FOLK MUSIC TRADITION IN MUSIC CULTURE TEXTBOOKS FOR OLDER
PRIMARY SCHOOL GRADES* 75
- МЕТ-04** Војислав Илић, Тамара Стојановић
*НАСТАВА ЛИКОВНЕ КУЛТУРЕ И ТЕМЕ КОЈЕ АФИРМИШУ
НАЦИОНАЛНИ И КУЛТУРНИ ИДЕНТИТЕТ /
ART TEACHING AND THEMES THAT AFFIRM NATIONAL AND CULTURAL
IDENTITY* 77
- МЕТ-05** Нака Никшић, Иљаз Османлић
*ИНТЕГРАТИВНИ ПРИСТУП ПРИ РЕЛИЗАЦИЈИ МУЗИЧКИХ САДРЖАЈА
КОЈИ СУ У ФУНКЦИЈИ ОЧУВАЊА НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА
УЧЕНИКА /
AN INTEGRATIVE APPROACH IN THE MUSICAL CONTENT REALIZATION
FOR THE PURPOSE OF PRESERVATION STUDENTS NATIONAL IDENTITY* 79
- МЕТ-06** Ивко Николић, Предраг Милосављевић
*МУЛТИДИСИПЛИНАРНОСТ И НОВЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ У ВАСПИТНО-
ОБРАЗОВНОМ РАДУ НА ОЧУВАЊУ СРПСКОГ НАЦИОНАЛНОГ
ИДЕНТИТЕТА: СТРАТЕШКИ ПРИСТУПИ И ПЕРСПЕКТИВЕ/
MULTIDISCIPLINARITY AND NEW TECHNOLOGIES IN EDUCATIONAL
WORK TO PRESERVE SERBIAN NATIONAL IDENTITY: STRATEGIC
APPROACHES AND PERSPECTIVES* 81
- МЕТ-07** Ивана Симијоновић, Слађана Видосављевић
*ПРИРОДА И ДРУШТВО– ПРЕДМЕТ ОД ПОСЕБНЕ ВАЖНОСТИ ЗА
РАЗВИЈАЊЕ НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА /
SCIENCE – A SUBJECT OF PARTICULAR IMPORTANCE FOR THE
DEVELOPMENT OF NATIONAL IDENTITY* 83

МЕТ-08	Зорица Гајтановић, Љиљана Пауновић <i>УЏБЕНИК МАТЕМАТИКЕ У ФУНКЦИЈИ РАЗВИЈАЊА ЕЛЕМЕНАТА МАТЕМАТИЧКЕ ПИСМЕНОСТИ У МЛАЂИМ РАЗРЕДИМА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ/ MATHEMATICS TEXTBOOK AS A TOOL FOR MATHEMATICAL LITERACY DEVELOPMENT OF LOWER-GRADE PRIMARY SCHOOL PUPILS</i>	85
МЕТ-09	Илија Лазић <i>НАСТАВНИ САДРЖАЈ ГЕОГРАФИЈЕ ЗА ОСМИ РАЗРЕД У ФУНКЦИЈИ ЈАЧАЊА НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА/ GEOGRAPHY TEACHING CONTENT FOR THE EIGHTH GRADE IN THE FUNCTION OF STRENGTHENING NATIONAL IDENTITY</i>	87
	ТЕМАТСКА ГРУПА 4/ THEMATIC GROUP 4 ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНЕ НАУКЕ	89
ИНТ-01	Љубиша Митровић, Дуња Величковић <i>БОЛОЊСКА РЕФОРМА И НЕГАТИВНЕ ПОСЛЕДИЦЕ МАРГИНАЛИЗАЦИЈЕ ВАСПИТНЕ ФУНКЦИЈЕ У ОБРАЗОВАЊУ НА РАЗВИЈАЊЕ КУЛТУРНОГ ИДЕНТИТЕТА ЛИЧНОСТИ/ THE BOLOGNA REFORM AND THE NEGATIVE CONSEQUENCES OF THE MARGINALIZATION OF THE EDUCATIONAL FUNCTION IN EDUCATION ON THE DEVELOPMENT OF CULTURAL IDENTITY OF PERSONALITY</i>	91
ИНТ-02	Бошко Бранковић <i>УЛОГА ПОРОДИЦЕ МИРКОВИЋ У РАЗВОЈУ ОБРАЗОВАЊА КОД СРБА У БОСНИ У 19. И ПОЧЕТКОМ 20. ВИЈЕКА/ THE ROLE OF THE MIRKOVIĆ FAMILY IN THE DEVELOPMENT OF EDUCATION AMONG THE SERBS IN BOSNIA IN THE 19th AND EARLY 20th CENTURIES</i>	93
ИНТ-03	Боривоје Милошевић <i>СРПСКИ НАЦИОНАЛНИ ИДЕНТИТЕТ У ДЈЕЛИМА ВАСЕ ПЕЛАГИЋА/ SERBIAN NATIONAL IDENTITY IN VASA PELAGIĆ'S WORKS</i>	95

ПРЕДГОВОР

Поводом јубилеја, тридесет година од оснивања учитељских факултета у Републици Србији, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици у сарадњи са Педагошким факултетом у Сомбору организује Националну конференцију са међународним учешћем – *Улога васпитања и образовања у очувању националног идентитета*, која ће бити одржана 2–3. јуна 2023. у просторијама Учитељског факултета у Лепосавићу.

Као заједница наставника, научника и истраживача, у време глобалних промена и развијања свести о европском идентитету и заједничким основним вредностима, препознали смо потребу и обавезу заштите и јачања националног идентитета.

Императив савремене науке и праксе би требало да буде усмерен на идентификовање образовних циљева и садржаја који су релевантни са становишта националног васпитања, са фокусом на њихов позитиван трансфер на национални идентитет.

Високо ценећи размену мишљења, трагање за знањима и могућностима за унапређивање васпитања и образовања и његову рефлексију на друштвену добробит, верујемо да ће саопштења, дијалог и размена искустава о различитим актуелним питањима о доприносу васпитања и образовања за очување националног идентитета довести до нових промишљања, увида, искустава и сарадње у истраживањима у функцији очувања националног идентитета, који се сматра основом за развијеност интеркултуралности и мултикултуралног деловања.

Циљ Конференције је да се подстакне размена мишљења и искустава научника и стручњака, као и да се представе и обједине нова теоријска и емпиријска сазнања из области васпитно-образовног деловања у функцији очувања националног идентитета. Поред осврта на прошлост, стање науке и струке у условима савременог друштвеног контекста, циљ је да се посебна пажња посвети будућности националног идентитета и антиципацији процеса и промена у сфери васпитања и образовања.

Зборник сажетака садржи тридесет шест извода из саопштења радова на српском и енглеском језику, које ће аутори изложити на Конференцији. Радови у целини ће бити штампани у Зборнику радова након одржане Конференције. Сажеци прва четири рада у Зборнику су уводни реферати, а остали радови су распоређени према научним областима.

Захваљујемо свима који ће својим излагањима и прилозима, кроз анализу различитих парадигми, теорија и пракси, или представљањем резултата оригиналних научних истраживања актуелног друштвеног и васпитно-образовног контекста о доприносу за очување националног идентитета, допринети остваривању циља Конференције.

Публиковање Зборника сажетака финансијски је подржало Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

Уредништво

УВОДНИ РЕФЕРАТИ

ПЛЕНАРНИ ИЗЛАГАЧИ:

- УВР-01** **Др Снежана С. БАШЧАРЕВИЋ**, редовни професор, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу, Универзитет у Приштини – Косовској Митровици
имејл-адреса: snezana.bascarevic@pr.ac.rs
- УВР-02** **Др Саша С. МАРКОВИЋ**, редовни професор, Педагошки факултет у Сомбору, Универзитет у Новом Саду
имејл-адреса: milnik.markovic@gmail.com
- УВР-03** **Др Јасна Љ. ПАРЛИЋ БОЖОВИЋ**, редовни професор, Филозофски факултет, Универзитет у Приштини – Косовској Митровици
имејл-адреса: jasna.parlic.bozovic@pr.ac.rs
- УВР-04** **Др Данијела Н. ВАСИЛИЈЕВИЋ**, редовни професор, Педагошки факултет у Ужицу, Универзитет у Крагујевцу
имејл-адреса: d.vasilijevic@sbb.rs

ОЧУВАЊЕ НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА КРОЗ СРПСКИ ЈЕЗИК, ЋИРИЛИЦУ И КЊИЖЕВНОСТ

Сажетак: Пресудни елементи у очувању националног идентитета су српски језик, ћирилица и књижевност. Помоћу језика људи комуницирају и он их обележава. Он је друштвена појава и његов настанак, развој и опстанак везан је за људско друштво. Језик је повезан са писмом. Ћирилица је наша духовна вертикала, наше примарно писмо и требало би да је негујемо. О њеном опстанку не треба да брину само стручњаци за језик и књижевност, већ и народ. Под књижевношћу сматрамо написана књижевна дела, али и скуп књижевних вредности кроз које се одражава свест једног народа. Књижевност има функцију просвећивања и освешћивања народа, али и уметничку функцију која се треба посматрати у ширем контексту. Рад има за циљ да укаже на статус српског језика, ћирилице и књижевности данас и на њихово побољшање. Српски језик, ћирилица и књижевност на пољу васпитања и образовања немају статус какав би морали имати узевши у обзир важност њихових садржаја и чињеницу да свака особа треба да поседује елементарну писменост. Из тог разлога у раду користимо методу теоријске анализе коју ћемо применити на наведени проблем. Размотрићемо ставове и иницијативе друштвене заједнице на ову тему; установити да ли су добијени одређени резултати и извести закључак који ће дати смернице за унапређење положаја српског језика, ћирилице и књижевности у васпитном, образовном и културном систему, а које ће самим тим допринети очувању и опстанку нашег народа и идентитета.

Кључне речи: српски језик, ћирилица, књижевност, национални идентитет, очување.

NATIONAL IDENTITY PRESERVATION THROUGH SERBIAN LANGUAGE, CYRILLIC AND LITERATURE

Abstract: Crucial elements in the national identity preservation are the Serbian language, Cyrillic and literature. With the help of language, people communicate and it marks them. It is a social phenomenon and its origin, development and survival is related to human society. Language is related to writing. Cyrillic is our spiritual vertical, our primary script, and we should cherish it. Not only language and literature experts should worry about its survival, but also the people. By literature we consider written literary works, but also a set of literary values through which the consciousness of a nation is reflected. Literature has the function of enlightening and raising the awareness of the people, but also an artistic function that should be viewed in a wider context. The paper aims to indicate the status of the Serbian language, Cyrillic and literature today and their improvement. The Serbian language, Cyrillic and literature in the field of upbringing and education do not have the status they should have, taking into account the importance of their content and the fact that every person should have elementary literacy. For this reason, in this work we use the method of theoretical analysis, which we will apply to the mentioned problem. We will consider the attitudes and initiatives of the social community on this topic; determine whether certain results have been obtained and draw a conclusion that will provide guidelines for improving the position of the Serbian language, Cyrillic and literature in the educational, educational and cultural system, and which will therefore contribute to the preservation and survival of our people and identity.

Key words: Serbian language, Cyrillic, literature, national identity, preservation.

УЧИТЕЉСТВО У СРБА – 245 ГОДИНА ТРАДИЦИЈЕ ТРАЈАЊА (1778-2023)

Сажетак: Другу половину XVIII века у Европи је у правцу развоја друштвених идеја обележило ширење просветитељских идеја и развој институционалног државног школства. Премда је имало своје аутохтоне облике, просветитељство је садржало и универзалне принципе развоја сазнања, експерименталне науке и аналитичког промишљања стварности. У том контексту су одбацивање догми и критика клерикализма довели до развоја грађанског идентитета којим је држава намеравала да успостави нови облик лојалности и патриотизма. Срби на простору Хабзбуршке монархије су, први међу сународницима, дошли у додир са овим идејама. Најснажније дотадашње идентитетско упориште, Српска православна црква, односно њени носећи представници, карловачки митрополити, били су опрезни у вези са намерама које су, под плаштом модернизације, вешто прикривале и намеру однорађавања Срба. Одговор на овај вид перфидног асимиловања није било одбацивање процеса цивилизацијског напретка, већ прилагођавање актуелних просветитељских и педагошких приступа традиционалним вредностима до којих је српски народ држао. Последица тога је било и оснивање првог учитељског курса, односно „Норме”, 1. маја 1778. у Сомбору. Оснивач је био Аврам Мразовић, а ову традицију је од 1812. наставила Препарандија. Од тада је учитељски позив код Срба неговао духовне вредности човекољубља садржане у хришћанској вери и развијао модерне педагошке приступе. Бројни су били изазови у овом процесу, почев од националистичке подозривости, преко одбацивања образовања и васпитања деце у школама, до негирања статуса учитељског позива. Ослањајући се и на античке вредности калокагатије и учитеља-софиста, настављен је континуитет у образовању српског учитеља.

Кључне речи: учитељ, српство, образовање, васпитање, идентитет, континуитет.

TEACHER EDUCATION IN SERBS – 245 YEARS OF TRADITION (1778–2023)

Abstract: The second half of the 18th century in Europe was marked by the spread of enlightenment ideas and the development of institutional state education in the direction of the development of social ideas. The Enlightenment, despite its own autochthonous forms, also contained universal principles of knowledge development, experimental science and analytical reflection of reality. In this context, the rejection of dogmas and criticism of clericalism led to the development of a civic identity with which the state intended to establish a new form of loyalty and patriotism. Serbs in the territory of the Habsburg Monarchy were the first among their compatriots to come into contact with these ideas. The strongest stronghold of identity until then, the Serbian Orthodox Church, i.e. its leading representatives, the Metropolitans of Karlovy Vary, were cautious about the intentions that, under the guise of modernization, skillfully concealed the intention of denationalizing the Serbs. The answer to this kind of perfidious assimilation was not the rejection of the process of civilizational progress, but the adaptation of current educational and pedagogical approaches to the traditional values that the Serbian people held to. The consequence of that was the establishment of the first teacher's course, i.e. "Norma", on May 1, 1778 in Sombor. The founder was Avram Mrazović, and this tradition has been continued since 1812 by Preparandija. Since then, the teacher's vocation among Serbs has nurtured the spiritual values of philanthropy contained in the Christian faith and developed modern pedagogical approaches. There were numerous challenges in this process, starting from nationalist suspicion, over the rejection of education and the education of children in schools, to the denial of the status of a teacher's vocation. Relying on the ancient values of kalokagatia and teacher-sophists, the continuity in the education of Serbian teachers continued.

Key words: teacher, Serbia, education, upbringing, identity, continuity.

ЕЛЕМЕНТИ НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА И ТРАДИЦИЈЕ У ВАСПИТАЊУ МЛАДИХ

Сажетак: Идентитет и традиција у васпитавању деце и младих присутни су код великог броја народа. Ови се елементи, такође, везују и за поднебље, односно државу у којој живе васпитачи, као и где расту васпитаници. Међутим, они су укоренењени још дубље, тј. без обзира на то где се васпитни импулси примају, у духу српског народа је посебно важно одакле они долазе.

„Свака наредна генерација стоји на раменима претходне” је девиза коју је у историји српске педагогије најчешће користио Вук Ст. Карацић. Међутим, као и мноштво народних умотворина које је Вук забележио, и ово је порука предака који су много пре њега живели на тлу земље Србије. Она је обавезујући захтев да се традиционални облици васпитања не занемаре како у блиској, тако ни у далекој будућности у Србији свих времена и доба.

Овај рад ће бити својеврсни покушај да се прикажу само неки од начина и механизма како и кроз које примере је овакав циљ остварив у васпитној пракси српског народа.

Намера овог рада је такође да као кључну своју хипотезу прикаже упоредну и међусобну интеракцију између васпитања, с једне, и традиције и националног идентитета са друге стране.

Кључне речи: идентитет, традиција, васпитање, млади, Србија.

ELEMENTS OF NATIONAL IDENTITY AND TRADITION IN YOUTH EDUCATION

Abstract: Identity and tradition in the education of children and the youth are present in a large number of nations. These elements are also related to the climate, i.e. the country where the educators live, as well as where the educators grow up. However, they are rooted even deeper, i.e. regardless of where the educational impulses are received, in the spirit of the Serbian people, it is especially important where they come from.

„Every next generation stands on the shoulders of the previous one" is the motto that, in the history of Serbian pedagogy, was most often used by Vuk S. Karadžić. However, like the multitude of folk creations that he recorded, this is also the message of the ancestors who lived on the soil of Serbia long before him, as a binding request that traditional forms of education should not be neglected both in the near and in the distant future in Serbia of all times and eras.

This paper will be a kind of attempt to show only some of the ways and mechanisms in which way and through which examples such a goal can be achieved in the educational practice of the Serbian people.

The intention of this paper is also to show the comparative and mutual interaction between upbringing on the one hand and tradition and national identity on the other hand as one of the key hypotheses on which this paper is based.

Key words: Identity, tradition, education, youth, Serbia.

НАЦИОНАЛНИ ИДЕНТИТЕТ У ОБРАЗОВАЊУ

Сажетак: Снажне макрополитичке, економске, друштвене, социокултурне промене неминовно покрећу и питање статуса националног идентитета у свим пољима и новоима друштвено-хуманистичког деловања појединца, колектива, заједнице, нације и света у целини. У условима глобализацијских императива, где идентитетска унификација води ублажавању различитости, „оговарајући“ статус националног идентитета је изазов савременог друштва, а тиме и васпитно-образовног система у целини.

Полазећи од терминолошког одређења националног идентитета, појмовне дистинкције и повезаности корелационих концепата, различитих теоријско-истраживачких приступа, у раду су истовремено размотрена кључна питања оријентисана на перцепцију националног идентитета деце и младих, стратешка одређења и законска регулатива, утицај пројектованих програмских, образовних, уџбеничких садржаја на формирање, развој, неговање и промовисање националног идентитета. Апострофира се вредносна оријентација васпитача, учитеља, наставника и студената, будућих просветних радника, као и улога и значај релевантних факултета који се перципирају као кључни ресурс одрживости идеје снажења националних, културних, образовних и, васпитних пожељних образаца.

Имајући у виду да су млади, као и најмлађа популација, најсклонији брзим процесима асимилације, јачање националног идентитета и развој осећаја припадања јесте и мора бити једно од кључних националних стратешких питања. У том смислу кључна је правовремена, континуирана, динамична, потпуна, вишесмерна перманентна сарадња свих субјеката одговорних за васпитнообразовну делатност у целини на свим нивоима образовања.

Кључне речи: глобализација, национална стратегија, вредносне оријентације, курикулум, уџбеници, факултети за образовање наставника.

NATIONAL IDENTITY IN EDUCATION

Abstract: Strong macro-political, economic, social and socio-cultural changes inevitably raise the question of the status of national identity in all fields and levels of social-humanistic activity of the individual, organization, community, nation and the world as a whole. In the conditions of globalization imperatives, where identity unification leads to the mitigation of diversity, the "gossiping" status of national identity is a challenge for modern society, and thus for the educational system as a whole.

Starting from the terminological definition of national identity, the conceptual distinction and connection of correlational concepts and different theoretical-research approaches, the paper simultaneously considers the key issues oriented to the perception of national identity of children and young people, strategic determinations and legal regulations, the influence of projected program, educational, and textbook contents to the formation, development, nurturing and promotion of national identity. The value orientation of the pre-school teachers, class teachers, subject teachers and students, future educators, as well as the role and importance of relevant faculties, which are perceived as a key resource for the sustainability of the idea of strengthening national, cultural, educational and educationally desirable patterns, is apostrophized.

Bearing in mind that young people, as well as the youngest population, are most prone to rapid assimilation processes, strengthening of the national identity and developing a sense of belonging is and must be one of the key national strategic issues. In this sense, a timely, continuous, dynamic, complete, multi-directional permanent cooperation of all entities responsible for educational activity as a whole, at all levels of education, is the key factor.

Key words: globalization, national strategy, value orientations, curriculum, textbooks, faculties for teacher education.

ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

ИЗЛАГАЧИ:

ЈИК-01 **Др Бошко Љ. МИЛОВАНОВИЋ**, ванредни професор, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу, Универзитет у Приштини – Косовској Митровици
имејл-адреса: bosko.milovanovic@pr.ac.rs

ЈИК-02 **Биљана С. СОЛЕША**, научни сарадник, Медицинска школа Крушевац
имејл-адреса: solasabilja@gmail.com

Др Раиса Ј. ЦВЕТКОВИЋ, доцент, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу, Универзитет у Приштини – Косовској Митровици
имејл-адреса: raisa.cvetkovic@pr.ac.rs

ЈИК-03 **Др Раиса Ј. ЦВЕТКОВИЋ**, доцент, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу, Универзитет у Приштини – Косовској Митровици
имејл-адреса: raisa.cvetkovic@pr.ac.rs

Биљана С. СОЛЕША, научни сарадник, Медицинска школа Крушевац
имејл-адреса: solasabilja@gmail.com

ЈИК-04 **Др Ана К. МИЛОВАНОВИЋ**, ванредни професор, Факултет за образовање учитеља и васпитача, Универзитет у Београду
имејл-адреса: ana.milovanovic@uf.bg.ac.rs

Др Зорица В. ЦВЕТАНОВИЋ, редовни професор, Факултет за образовање учитеља и васпитача, Универзитет у Београду
имејл-адреса: zorica.cvetanovic@uf.bg.ac.rs

ЈИК-05 **Др Снежана П. ПЕРИШИЋ**, асистент, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу, Универзитет у Приштини – Косовској Митровици
имејл-адреса: snezana.perisic@pr.ac.rs

ЈИК-06 **Иван Ч. ЛЕМПИЋ**, наставник страног језика, Медицински факултет у Приштини – Косовској Митровици, Универзитет у Приштини – Косовској Митровици
имејл-адреса: ivan_lempic@yahoo.com

Милан Б. НИКОЛИЋ, мастер професор физичког васпитања и спорта, Спортска гимназија Београд
имејл-адреса: nikolic-milan@windowslive.com

ЧИТАНКА – ПРОЗОР У СВЕТ

Сажетак: Читанка представља уџбеник *sui generis*. Она је антологија најпријемчивијих текстова за ученике, како млађих разреда, тако и старијих. Књига којом се васпитава целокупна личност ученика. Естетска вредност уџбеника ученике уводи у свет књижевности. Збир текстова који се налазе у самој читанци прописани су наставним програмом и садрже одређен број књижевноуметничких текстова страних аутора. Такви текстови представљају пут у књижевност других народа. У овом раду бавићемо се у којој мери су заступљени текстови страних аутора и које су њихове предности. Неопходно је да напоменемо да ће се у овом раду анализирати читанке за млађе разреде издавача *Логос* и *Едука*.

Кључне речи: Читанка, књижевноуметнички текст, естетска вредност књижевног текста.

READER – A WINDOW TO THE WORLD

Abstrakt: The reader is a sui generis textbook. It is an anthology of the most receptive texts for younger and older pupils. A book that educates the entire pupil's personality. The aesthetic value of textbook introduces pupils to the world of literature. The collection of texts found in the reading book itself is prescribed by the curriculum and contains a certain number of literary and artistic texts by foreign authors. Such texts represent a way into the literature of other nations. In this paper, we will deal with the extent to which texts by foreign authors are represented and what are their advantages. It is necessary to mention that this paper will analyze reading books for younger classes published by *Logos* and *Eduka*.

Key words: Reader, literary and artistic text, the aesthetic value of the literary text.

МОГУЋНОСТИ АФИРМАЦИЈЕ ЗНАЧАЈА ОЧУВАЊА НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА У НАСТАВИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ У ОБРАЗОВНОЈ ПРАКСИ СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

Сажетак: Рад се бави анализом садржаја наставних програма предмета Српски језик и књижевност у средњој школи. Препоручени избор књижевних дела пореди се са ученичким ставовима о садржини, квалитету и мотивацији за наставу књижевности. Сагледава се заступљеност књижевних дела чији интерпретативни потенцијал омогућава инсистирање на васпитном аспекту када је реч о потреби очувања националног идентитета. Указује се на предности, недостатке и дају предлози методичких стратегија које би биле ефикасне и ефектне у образовном, васпитном и функционалном смислу. Полазна хипотеза је да данашњи ученици о питањима очувања националног идентитета не размишљају довољно, што се резултатима анкете и потврђује. У уводном делу рада изложени су резултати анкете којом су истраживани информисаност и ставови ученика о значају чувања националног идентитета, настави књижевности и њеној васпитној функцији. У другом делу рада дат је осврт на садржаје наставних програма из Српског језика и књижевности. У завршном делу рада изложени су проблеми и предлози за њихово превазилажење. Истраживање подразумева технику анкетирања и анализу. Циљ рада је да се укаже на проблем концепта савременог образовања у оквиру којег питање изградње, очувања и јачања националног идентитета није на одговарајућем месту. Резултати могу бити подстицајни за даља, шири и свеобухватнија истраживања.

Кључне речи: књижевност, национални идентитет, настава, наставни програми, ученички ставови.

POSSIBILITIES OF AFFIRMING THE IMPORTANCE OF PRESERVING NATIONAL IDENTITY IN THE SERBIAN LANGUAGE AND LITERATURE TEACHING IN SECONDARY SCHOOL EDUCATIONAL PRACTICE

Abstract: The paper deals with the content analysis of the Serbian language and literature curriculum in secondary school. The recommended selection of literary works is compared with students' attitudes towards content, quality and motivation for teaching literature. The representation of literary works whose interpretive potential enables insistence on the educational aspect, when it comes to the need to preserve national identity, is considered. Advantages, disadvantages are pointed out and suggestions are given for methodical strategies that would be efficient and effective in educational, educational and functional terms. The initial hypothesis is that today's students do not think enough about the issues of preserving national identity, which is confirmed by the results of the survey.

In the introductory part of the paper, the results of the survey were presented, which investigated the awareness and attitudes of students about the importance of preserving national identity, the teaching of literature and its educational function. In the second part of the paper, a review of the contents of the teaching programs in Serbian language and literature is given. In the final part of the paper, problems and suggestions for overcoming them are presented. Research involves survey technique and analysis. The aim of the paper is to point out the problem of the concept of modern education, within which the issue of building, preserving and strengthening national identity is not in the appropriate place. The results can be stimulating for further, wider and more comprehensive research.

Key words: literature, national identity, teaching, curricula, student attitudes.

ПРОГРЕСИВНЕ ИДЕЈЕ У ИНСТИТУЦИОНАЛНИМ ОКВИРИМА У ПРИПОВЕЦИ КУЋА СА МЕЗАНИНОМ А. П. ЧЕХОВА

Сажетак: У овом раду се анализом приповетке А. П. Чехова *Кућа с мезанином* разматра идејни аспект приповетке у којој аутор наглашава важност просвећивања чији погрешни институционални концепт доводи до нежељених исхода. У уводном делу рада указује се на тему просвећивања, која је честа у Чеховљевим делима. Аутор у више својих дела истиче да су вредности просветитељског немерљиве, али постојеће образовне институције програмима и деловањем не доводе до прогреса. У средишњем делу рада се анализом приповетке и освртом на идејни аспект истиче ауторов став да су исходи исплетене мреже институција, кроз које се пробија друштвени живот човека, усмерени ка неподношљивом тежном раду и поробљавању човека. Ако идеја коју човек има и спроводи није у сагласности са интересима сваког појединца и нема општељудски потенцијал, онда таква идеја није важна, што се односи и на питање изградње националног идентитета. Школе су једна од важних карика у ланцу промена и реформи неопходних за народ.

Али у атмосфери огромног рада, несигурне егзистенције, сиромаштва и страха, у атмосфери у којој човек ради само да би преживео, ширење институција, па и просветитељске реформе не дају резултате. У завршном делу рада поредимо колико се у Чеховљевим идејама препознаје одраз савременог доба. Тачније, отвара се питање колико је савременом човеку у институционалним оквирима омогућена духовна активност, па и размишљање и деловање у смислу чувања и снажења националног идентитета.

Кључне речи: институције, школа, прогрес, духовне активности, национални идентитет.

**PROGRESSIVE IDEAS IN INSTITUTIONAL FRAMEWORKS
IN THE SHORT STORY *THE HOUSE WITH A MEZZANINE*
BY A. P. CHEKHOV**

Abstract: In this paper, the analysis of the short story by A. P. Chekhov's *House with a Mezzanine* considers the ideological aspect of the story in which the author emphasizes the importance of enlightenment, whose wrong institutional concept leads to undesirable outcomes. In the introductory part of the work, the theme of enlightenment is pointed out, which is frequent in Chekhov's works. In several of his works, the author points out that the values of enlightenment are immeasurable, but existing educational institutions do not lead to progress with their programs and actions. In the central part of the work, by analyzing the story and looking at the conceptual aspect, the author's position is highlighted that the outcomes of the interwoven network of institutions, through which the social life of man breaks through, are directed towards unbearable hard work and the enslavement of man. If the idea that a person has and implements is not in accordance with the interests of each individual and does not have universal human potential, then such an idea is not important, which also refers to the issue of building a national identity. Schools are one of the important links in the chain of changes and reforms that are important for the people. But in the atmosphere of enormous work, precarious existence, poverty and fear in an atmosphere in which people work only to survive, the expansion of institutions, even educational reforms, do not produce results. In the final part of the paper, we compare the extent to which Chekhov's ideas are a reflection of contemporary times. More precisely, the question arises as to how much spiritual activity, even thinking and acting in terms of preserving and strengthening the national identity is possible for modern man within the institutional framework.

Key words: institutions, school, progress, spiritual activities, national identity.

КОСОВСКИ ЗАВЕТ У КЊИЖЕВНИМ ТЕКСТОВИМА У ПРЕДШКОЛСКОМ ВАСПИТАЊУ И РАЗРЕДНОЈ НАСТАВИ

Сажетак: Косовски завет је највећи симбол српског националног идентитета и његово познавање је неопходно за усвајање знања о српској култури, историји и традицији и култивисање националне самосвести и родољубља у Срба. Зато књижевни текстови са тематиком косовског завета треба да буду саставни део образовања деце у Србији, почев од првог дана.

Предмет истраживања је приказ присутности косовског завета а семантичког и формалног становишта у књижевним текстовима у важећим програмским оквирима и актуелној пракси (2019–2022). У истраживању је коришћена метода анализе садржаја. Анализиране су актуелне Основе програма предшколског васпитања и образовања, *Године узлета*, као и важећи програми наставе и учења за српски језик од првог до четвртог разреда основне школе. Резултати истраживања су показали да предшколски програм нема никаквих садржаја који упућују на косовски завет, али да постоји пример добре праксе у предшколству на Косову и Метохији – луткарски текст заснован на косовском завету.

На основу анализираних програма за српски језик у млађим разредима основне школе може се закључити да не постоје књижевни текстови који са семантичког и формалног становишта упућују на косовски завет, осим једне ауторске песме Момчила Одаловића, „Птице косовчице”. Закључује се да се књижевним текстовима са тематиком косовског завета, иако имају изузетан значај за неговање српског националног идентитета, не придаје заслужена пажња у програмским оквирима, односно у упутствима за одабир књижевних текстова за предшколаца и ученике млађег основношколског узраста. Издвојене педагошке импликације показују да је потребно у васпитно-образовне програме уврстити књижевне текстове који упућују на косовски завет, као и смернице за њихово читање.

Кључне речи: књижевни текстови, косовски завет, програм за предшколско васпитање и образовање, програми наставе и учења српског језика, луткарски текстови.

KOSOVO COVENANT IN LITERARY TEXTS IN PRE-SCHOOL EDUCATION AND CLASSROOM TEACHING

Abstract: Kosovo Covenant is the greatest symbol of Serbian national identity. To be well up on the Kosovo Covenant is necessary as for assimilation about Serbian culture, history and traditions as for cherishing national self-awareness and patriotism among Serbs. Therefore subject matter of the Kosovo Covenant should be an integral part of literary texts in Serbian education, from day one.

The subject of the paper is research of presence of the Kosovo Covenant in literary texts of current syllabus and practice (2019–2022), both from a semantic and formal aspect. The method of analysis of contents was used in the research. Current Basic of Programme of Preschool Education “Years of Flying up”, as well as current syllabus of the Serbian language from the first to the fourth class of primary school were analyzed. The results of the research show there is no any content referring to the Kosovo Covenant in the Basic of the Programme of Preschool Education, but there is an example of good practice in preschool education in Kosovo and Metohija - a puppet play based on the Kosovo Covenant. Analysis of syllabus for the Serbian language from the first to the fourth class of primary school came to a conclusion that there are no literary texts referring to the Kosovo Covenant, nor from a semantic and formal point of view. An exception is poem "Birds of Kosovo" by Momcilo Odalović. The paper concludes that literary texts with subject matter of the Kosovo Covenant have not deserved position as in frameworks of syllabus as in the instructions for selection of literary texts for preschoolers and primary school pupils, despite their exceptional importance for fostering the Serbian national identity. Distinguished pedagogical implications point that literary texts with subject matter of the Kosovo Covenant, as well as guidelines for their reading, should be included both in programme of preschool education and syllabus of the Serbian language from the first to the fourth class of primary school.

Key words: literary texts, the Kosovo Covenant, programs for preschool upbringing and education, programs for teaching and learning the Serbian language, puppet texts.

УЛОГА ЕПСКЕ ПОЕЗИЈЕ У РАЗВИЈАЊУ НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА КОД УЧЕНИКА МЛАЂЕГ ШКОЛСКОГ УЗРАСТА

Сажетак: У раду се бавимо улогом епске поезије у изградњи и неговању националног идентитета ученика кроз наставу књижевности у млађим разредима основне школе. Анализом програмских садржаја утврдили смо присуство четири епске песме и то у трећем разреду (*Марко Краљевић и бег Костадин* и *Орање Марка Краљевића*) и у четвртом (*Милош у Латинима* и *Јетрвица адамско колена*), што указује на скроман корпус епских песама и ограничавајућу улогу и деловање у домену развоја националног идентитета код ученика млађег школског узраста. Циљ рада је да да укажемо на књижевноуметничке вредности и методичке могућности епске поезије у млађим разредима основне школе са освртом на неговање националне и културне свести ученика.

Кључне речи: епска песма, национални идентитет, настава књижевности, ученик, програмски садржаји.

THE EPIC POETRY ROLE IN THE DEVELOPMENT OF NATIONAL IDENTITY AMONG YOUNGER SCHOOL AGE PUPILS

Abstract: This paper deals with the epic poetry role in the construction and nurturing of pupils' national identity, and through the teaching of literature in the younger grades of elementary school. By analyzing the program content, we determined the presence of four epic songs in the third grade (Marko Kraljević and ber Kostadin and Oranje Marka Kraljevića) and in the fourth (Miloš u Latinima and Jetrvica adamsko koleno), which indicates a modest body of epic poems and a limiting role and action in the domain of national identity development among students of younger school age. The aim of this paper is to point out the literary-artistic values and methodical possibilities of epic poetry in the younger grades of primary school with reference to the cultivation of pupils' national and cultural awareness.

Key words: epic poem, national identity, teaching of literature, student, program contents.

УЏБЕНИЦИ У ФУНКЦИЈИ ОЧУВАЊА НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА КОД УЧЕНИКА МЛАЂИХ РАЗРЕДА

Сажетак: Васпитање и образовање морају бити у функцији развоја, снажења, неговања, очувања и одбране националног идентитета ученика. Као што је национално осећање сложен склоп уверења и осећања која особу везују за националну групу, тако и национални идентитет означава субјективни осећај припадности одређеној националној групи. Законом о основама система образовања и васпитања („Службени гласник републике Србије”, број 88/2017; 27/2018; 10/19; и 6/20) дефинисано је осамнаест циљева образовања и васпитања. Један од њих је „развијање личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности Републици Србији, поштовање и неговање српског језика и матерњег језика, традиције и културе српског народа и националних мањина, развијање интеркултуралности, поштовање и очување националне и светске културне баштине”. У националном оквиру образовања и васпитања („Службени гласник Републике Србије”, број 98/2017) поред општих универзалних вредности, наводи се да су у образовно-васпитни систем уткане и вредности које су посебно важне. Једна од тих вредности је „идентитет у доба глобализације, у коме је присутно снажно мешање различитих нација, култура и религија; очекује се да, кроз образовање, особа постане грађанин света, а да притом сачува свој национални идентитет, свој језик, своју културу, друштвену, моралну и духовну баштину” (преузето из Приручника за наставнике у основном образовању и васпитању, Београд, 2021). Наставници у основним школама остварују оне циљеве и исходе из Програма наставе и учења који се односе на теме од националног значаја, развијање личног и националног идентитета, као и на подстицање интеркултуралне свести и одговорности, а кроз развијање оних вредности које имају упориште у језику, вери, традицији обичајима једне нације и које су сагласне са универзалним људским вредностима. Један од начина очувања националног идентитета ученика мора се тражити и наћи кроз образовање и васпитање путем идентификације наставних садржаја који побуђују национална осећања, а унутар уџбеника из наставних предмета Српски језик, Свет око нас, Природа и друштво, Музичка култура и Ликовна култура. Допринос уџбеника у формирању и снажењу националног идентитета ученика млађих разреда основне школе управо и јесте тема овог рада.

Кључне речи: васпитање, образовање, ученик, уџбеник, национални идентитет.

TEXTBOOKS IN THE FUNCTION OF PRESERVING NATIONAL IDENTITY AMONG YOUNGER GRADES PUPILS

Abstract: Upbringing and education must be in the function of developing, strengthening, nurturing, preserving, and defending students' national identity. Just as the national feeling is a complex set of beliefs and feelings that bind a person to a national group, so national identity means a subjective feeling of belonging to a certain national group. The Law on Foundations of Educational System ("Official Gazette of the Republic of Serbia", No. 88/2017; 27/2018; 10/19; and 6/20) defines eighteen goals of education and training. One of them is: "...developing personal and national identity, developing awareness and feeling of belonging to the Republic of Serbia, respecting and nurturing the Serbian language and mother tongue, traditions and culture of the Serbian people and national minorities, developing interculturalism, respecting and preserving national and world cultural heritage." In the national framework of education and upbringing ("Official Gazette of the Republic of Serbia", number 98/2017) it is stated that in addition to general universal values, particularly important values are woven into the educational system. One of those values is: "... identity in the age of globalization, in which there is a strong mixing of different nations, cultures, and religions. It is expected that, through education, a person becomes a citizen of the world, while preserving his national identity, language, culture, social, moral, and spiritual heritage." (Taken from the Handbook for Primary School Teachers, Belgrade, 2021) Teachers in elementary schools achieve those goals and outcomes from the Teaching and Learning Program that relate to topics of national importance, the development of personal and national identity, as well as the encouragement of intercultural awareness and responsibility, and through the development of those values that have a foothold in language, religion, the traditions and customs of a nation and which are in accordance with universal human values. One of the ways to preserve the national identity of students must be sought and found through education and upbringing through the identification of teaching content that arouses national feelings, and within the textbooks from the subjects: Serbian language, the world around us, nature and society, music, and art. The contribution of textbooks in forming and strengthening the national identity of students of lowergrades of elementary school is precisely the topic of this paper.

Keywords: upbringing, education, student, textbook, national identity.

ИЗЛАГАЧИ:

- ПЕД-01** **Др Радован М. АНТОНИЈЕВИЋ**, редовни професор, Филозофски факултет, Универзитет у Београду
имејл-адреса: aa_radovan@yahoo.com
- ПЕД-02** **Др Оља М. АРСЕНИЈЕВИЋ**, редовни професор, Институт за српску културу Приштина – Лепосавић
имејл-адреса: arsenijevicolja@gmail.com
- Марија С. ЛУГОЊИЋ**, докторанд, Факултет за пословне студије и право, Универзитет „Унион – Никола Тесла“, Београд
имејл-адреса: marija.lugonjic@gmail.com
- ПЕД-03** **Др Хаџи Живорад М. МИЛЕНОВИЋ**, редовни професор, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу, Универзитет у Приштини – Косовској Митровици
имејл-адреса: hadzi.zivorad.milenovic@pr.ac.rs
- ПЕД-04** **Др Јасмина М. АРСЕНИЈЕВИЋ**, професор струковних студија, Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди
имејл-адреса: arsenijevicjasmina@gmail.com
- Др Ненад Н. ПЕРИЋ**, редовни професор, Институт за српску културу Приштина – Лепосавић
имејл-адреса: nesaperic777@gmail.com
- Др Ангела Ј. МЕСАРОШ ЖИВКОВ**, професор струковних студија, Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди
имејл-адреса: angelamesaros.zivkov@gmail.com
- ПЕД-05** **Др Весна Љ. МИНИЋ**, редовни професор, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу, Универзитет у Приштини – Косовској Митровици
имејл-адреса: vesna.minic@pr.ac.rs
- Др Далиборка Р. ПОПОВИЋ**, ванредни професор, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу, Универзитет у Приштини – Косовској Митровици
имејл-адреса: daliborka.popovic@pr.ac.rs

- ПЕД-06** **Др Петар Ђ. РАЈЧЕВИЋ**, редовни професор, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу, Универзитет у Приштини – Косовској Митровици
имејл- адреса: petar.rajcevic@pr.ac.rs
- ПЕД-07** **Младен М. БОТИЋ**, докторанд, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу, Универзитет у Приштини – Косовска Митровица
имејл-адреса: mladenbotic92@gmail.com
- Др Хаџи Живорад М. МИЛЕНОВИЋ**, редовни професор, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу, Универзитет у Приштини – Косовској Митровици
имејл-адреса: hadzi.zivorad.milenovic@pr.ac.rs
- ПЕД-08** **Др Сефедин Ф. ШЕХОВИЋ**, редовни професор, Факултет за образовање учитеља и васпитача, Универзитет у Београду
имејл-адреса: ufbgonp@yahoo.com
- Др Филдуза Р. ПРУШЕВИЋ САДОВИЋ**, ванредни професор, Факултет за образовање учитеља и васпитача, Универзитет у Београду
имејл-адреса: filduza@yahoo.com
- ПЕД-09** **Др Емилија И. МАРКОВИЋ**, ванредни професор, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу, Универзитет у Приштини – Косовска Митровица
имејл-адреса: emilija.markovic@pr.ac.rs
- Наташа Р. ЛАЗОВИЋ**, асистент, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу, Универзитет у Приштини – Косовска Митровица
имејл-адреса: natasa.mladenovic@pr.ac.rs
- Др Јелена Р. КРУЉ**, ванредни професор, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу, Универзитет у Приштини – Косовска Митровица
имејл-адреса: jelena.krulj@pr.ac.rs
- ПЕД-10** **Др Мирсада С. ЗУКОРЛИЋ**, ванредни професор, Факултет за образовање учитеља и васпитача, Универзитет у Београду
имејл-адреса: mirsada.ljajic@uf.bg.ac.rs
- ПЕД-11** **Др Далиборка Р. ПОПОВИЋ**, ванредни професор, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу, Универзитет у Приштини – Косовској Митровици
имејл-адреса: daliborka.popovic@pr.ac.rs

Др Божана М. РАШКОВИЋ, доцент, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу, Универзитет у Приштини – Косовској Митровици
имејл-адреса: bozana.raskovic@pr.ac.rs

- ПЕД-12** **Др Илинка Б. МУШИКИЋ ПОПОВИЋ**, доцент, Филозофски факултет, Универзитет у Приштини – Косовска Митровица
имејл-адреса: linamusikic@gmail.com
- Немања П. АНЂЕЛКОВИЋ**, докторанд, Филозофски факултет, Универзитет у Приштини – Косовска Митровица
имејл-адреса: linamusikic@gmail.com
- ПЕД-13** **Др Мирјана М. СИМИЋ**, асистент, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу, Универзитет у Приштини – Косовској Митровици
имејл-адреса: mirjana.simic@pr.ac.rs
- Благица М. МАРИНКОВИЋ**, асистент, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу, Универзитет у Приштини – Косовској Митровици
имејл-адреса: blagica.perovic@pr.ac.rs
- ПЕД-14** **Др Шејла И. КАДРИБАШИЋ**, доктор педагошких наука, самостални истраживач
имејл-адреса: kadribasic.sejla@gmail.com

РАЗВОЈ НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА КРОЗ ВАСПИТАЊЕ И ОБРАЗОВАЊЕ У МУЛТИЕТНИЧКОМ ОКРУЖЕЊУ

Сажетак: Развој националног идентитета код деце и ученика у процесу институционалног и ванинституционалног васпитања и образовања у вишенационалном друштвима, односно у мултиетничком и мултикултуралном окружењу, одвија се и на основу значајног утицаја и уплива који долази од основних карактеристика тог социокултурног окружења. Свака вишенационална друштвена заједница карактеристична је по сложеним односима које се успостављају између националних група, што се одражава и на карактеристике модела развоја националног идентитета припадника сваке од националних заједница (етничких група) у процесу васпитања и образовања. Кроз шири процес социјализације, као и кроз процес васпитања и образовања, у таквим окружењима постоје различити потенцијали развоја националног идентитета код припадника било које етничке групе. С тим у вези, јављају се и одређене надлежности, одговорности и могућности државних установа, локалне заједнице, невладиног сектора и других актера друштва. У овом раду разматрају се потенцијали који су присутни у области развоја националног идентитета у мултиетничком окружењу у процесу васпитања и образовања.

Кључне речи: национални идентитет, процес васпитања и образовања, вишенационално друштво, мултиетничко друштво, мултикултурно друштво.

NATIONAL IDENTITY DEVELOPMENT THROUGH UPBRINGING AND EDUCATION IN A MULTI-ETHNIC ENVIRONMENT

Abstract: National identity development among children and pupils in the process of institutional and non-institutional education in multinational societies, i.e., in a multi-ethnic and multicultural environment, takes place on the basis of the significant influence and influx that comes from the basic characteristics of that socio-cultural environment. Each multinational social community is characterized by the complex relationships that are established between national groups, which is reflected in the characteristics of the national identity development model of the members of each of the national communities (ethnic groups) in the process of education. Through the broader process of socialization, as well as through the process of education, in such environments there are different potentials for the development of national identity among members of any ethnic group. In this connection, there are certain competences, responsibilities and possibilities of state institutions, local communities, the non-governmental sector, and other actors of society. This paper examines the potentials that are present in the field of national identity development in a multi-ethnic environment in the process of education.

Keywords: national identity, process of education, multinational society, multi-ethnic society, multicultural society.

ОБЛИКОВАЊЕ ИДЕНТИТЕТА МЛАДИХ У ШКОЛИ

Сажетак: У овом раду представљамо истраживање које смо спровели у основним и средњим школама Србији. Сврха истраживања је била да се идентификује улога школе у формирању грађанског идентитета младих. Грађански идентитет се односи на појединачну дефиницију улоге грађанина која се развија претежно у адолесценцији и раном одраслом добу. Циљ овог рада је да одговори на три питања: какви су ставови младих у односу на различите друштвене групе и међукултурне односе, какву улогу има школа у обликовању тих ставова и како на социјалне ставове младих утичу грађанске компетенције које развијају. До одговора смо дошли проучавањем социјалних ставова младих према мултикултуралности, као и њихових међугрупних ставова, те према припадницима друге народности, расе, социјално-економског положаја и припадности, тј. степена идентификације са својим народом. Улогу школе у обликовању ставова младих проучавали смо на основу везе социјалних ставова и специфичних неформалних курукулума школа као што су култура, разредна клима и структура народности у разреду, ставова учитеља, метода наставе и слично. Очекивали смо да ће истраживање дати одговоре на постављена питања, посебно каква је улога школе у обликовању грађанског идентитета младих.

У првом делу рада анализирана је научна и стручна литература, као и досадашња истраживања кроз секундарне изворе. У емпиријском делу рада коришћен је упитник креиран за потребе овог истраживања са скалом Ликертовог типа. Добијене резултате анализирали смо помоћу главних компоненти и провером конзистентности ајтема. Резултати тих анализа представљени су дескриптивном методом, а потом су методом мултиваријансе проверене хипотезе које су се односиле на међукултурне односе, партиципацију у школи, реторику и аргументацију, разумевање солидарности. Узорак су чинили ученици завршног разреда основних школа и првог разреда средњих школа, укупно 868 ученика. Најзначајнији резултати до којих се дошло су: у критеријуме препознавања припадности одрађеном народу основношколци су убројали: другачији матерњи језик, другачији изглед, другачији обичаји и навике, државу рођења и народност родитеља. Средњошколци су на прво место ставили другачији изглед, а затим матерњи језик. Са старосном доби ученика расту и позитивни ставови према мултикултурализму, а иста ситуација је и са односом према различитим социјалним групама. У школама у којима је мање присутан елитизам ученици имају позитивније ставове према мултикултурализму и показују нижу стопу етничке дискриминације. Истраживање упућује на потребу учења за активно грађанство у школи, развој демократске климе у разреду, у којој ученици развијају међусобно поверење и већи степен солидарности и припадности школи. Један од закључака на који наводе резултати истраживања је да је у школи потребно развијати партиципативну културу, као и подстицати ученике на учествовање у одлучивању о активностима у школи и током наставе.

Кључне речи: активно грађанство, идентитет младих, школа, грађанске компетенције.

YOUNG PEOPLE IDENTITY SHAPING AT SCHOOL

Abstract: This paper presents the research we conducted in primary and secondary schools in Serbia. The purpose of the research was to identify the role of the school in the formation of the civic identity of young people. Civic identity refers to the individual definition of the role of a citizen that develops predominantly in adolescence and early adulthood. The aim of this paper was to answer three questions: what are the attitudes of young people in relation to different social groups and intercultural relations, what role does school play in shaping those attitudes and how are the social attitudes of young people affected by the civic competences they develop. We came to the answer by studying the social attitudes of young people towards multiculturalism, as well as their intergroup attitudes, and towards members of other nationalities, races, socio-economic status and belonging, i.e. degree of identification with their people. We studied the role of school in shaping young people's attitudes based on the connection between social attitudes and specific informal school curricula, such as culture, class climate and ethnic structure in the class, teachers' attitudes, teaching methods, and the like. We expected that the research would provide answers to the questions raised, especially what is the role of the school in shaping the civic identity of young people.

In the first part of the paper, the scientific and professional literature, as well as previous research through secondary sources, were analyzed. In the empirical part of the work, a questionnaire created for the needs of this research with a Likert-type scale was used. We analyzed the obtained results using the main components and by checking the consistency of the items. The results of those analyzes were presented using a descriptive method, and then the hypotheses related to intercultural relations, participation in school, rhetoric and argumentation, understanding of solidarity were checked using the uni and multivariate method. The sample consisted of students in the final grade of basic schools and the first grade of secondary schools, a total of 868 students. The most significant results that have been achieved are: among the criteria for recognizing belonging to a different nation, elementary school students included: a different mother tongue, a different appearance, different customs and habits, the country of birth and the nationality of the parents. High school students put a different appearance first, followed by their mother tongue. With the age of students, positive attitudes towards multiculturalism also grow, and the same situation applies to attitudes towards different social groups. In schools where elitism is less present, students have more positive attitudes towards multiculturalism and show a lower rate of ethnic discrimination. The research indicates the need for learning for active citizenship at school, the development of a democratic climate in the classroom, in which students develop mutual trust and a greater degree of solidarity and belonging to the school. One of the conclusions indicated by the results of the research is that it is necessary to develop a participatory culture in the school, as well as to encourage students to participate in deciding on activities at school and during classes.

Key words: active citizenship, youth identity, school, civic competences.

КВАЛИТЕТ ОБРАЗОВАЊА СТУДЕНАТА РАЗРЕДНЕ НАСТАВЕ И ЊИХОВА ОБУЧЕНОСТ ЗА ПОДСТИЦАЊЕ И РАЗВИЈАЊЕ НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА КОД УЧЕНИКА НА НИВОУ ИНИЦИЈАЛНОГ ОБРАЗОВАЊА

Сажетак: Проблем истраживања у овом раду је утицај квалитета образовања студената разредне наставе на њихову обученост за подстицање и развијање идентитетске припадности ученика на нивоу иницијалног образовања. У истраживању се пошло од опште претпоставке да образовање представља значајан фактор у развоју националног идентитета и од посебних претпоставки да ће истраживањем бити издвојени фактори који указују на квалитет образовања студената разредне наставе и квалитет њихове обучености за подстицање и развијање националног идентитета ученика. Такође се узело у обзир да се с повећањем нивоа процена студената о квалитету свог академског образовања повећава и ниво њихових процена о обучености за подстицање и развијање националног идентитета код ученика на нивоу иницијалног образовања. Да би се то утврдило, у месецу мају 2023. биће спроведено истраживање на узорку студената разредне наставе на Учитељском факултету у Призрену с привременим седиштем у Лепосавићу. Подаци истраживања биће прикупљени Скалерима КОСРН и ОСРН-ПРНИУ и обрађени факторском анализом и линеарном корелацијом. На основу резултата истраживања се очекује да ће бити потврђене све претпоставке, указаће се на неке педагошке импликације. Биће дате и основе програма за побољшање квалитета образовања студената разредне наставе, с циљем њихове ефикасније припреме за обављање учитељске професије и подстицање и развијање националног идентитета ученика на нивоу иницијалног образовања.

Кључне речи: нација, националност, иницијално образовање, идентитетска припадност, национална бивственост

EDUCATION QUALITY OF CLASSROOM TEACHING STUDENTS AND THEIR TRAINING FOR ENCOURAGEMENT AND DEVELOPMENT OF NATIONAL IDENTITY AT INITIAL EDUCATION LEVEL PUPILS

Abstract: This paper considers the influence of the education quality of students in primary education on their ability to encourage and develop the identity of pupils at the level of initial education. The general assumption was that education plays a significant factor in the development of national identity and from the special assumptions that the research will highlight factors that indicate the quality of education of students in classroom teaching and the quality of their training for encouraging and developing the national identity of pupils and that by increasing the level of students' assessments of the quality of their academic education, the level of their assessments of their ability to encourage and develop national identity among pupils at the level of initial education also increases. In order to determine this, in May 2023, a survey will be conducted on a sample of classroom students at the Faculty of Teachers in Prizren with a temporary seat in Leposavic. Research data will be collected by Scales QESCC and TSCC-IDNIS and processed by factor analysis and linear correlation. Based on the results of the research, it is expected that all assumptions will be confirmed, some pedagogical implications will be pointed out. The basics of the program for improving the quality of education of primary school students will be given, with the aim of preparing them more effectively for the teaching profession and encouraging and developing the national identity of pupils at the initial education level.

Key words: nation, nationality, initial education, identity affiliation, national essence

ВАСПИТАЊЕ И ОБРАЗОВАЊЕ У ФУНКЦИЈИ НЕГОВАЊА КУЛТУРНЕ БАШТИНЕ И НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА

Сажетак: Културно наслеђе као део националног идентитета значајно доприноси осећају националне припадности. Традиција, културно наслеђе и национални идентитет су међусобно повезани с обзиром на то да културно наслеђе представља темељ за формирање националног идентитета, а традиција један од његових главних елемената. Ови елементи заједно обликују доживљај националног идентитета код појединца и представљају кључне факторе у формирању колективног идентитета једне нације.

Процес очувања културне баштине често мора да пркоси не само забораву већ и друштвеним, економским и технолошким околностима. Глобализација, емиграција, дигитализација и умреженост друштва додатно усложњавају проблем очувања културног и националног идентитета, те је ово у данашње време компликован задатак за који је потребан пажљив, системски приступ у коме образовање и васпитање играју кључну улогу.

Образовање и васпитање у многим земљама стога представљају камен темељац системског и планског дефинисања националног и културног идентитета, где се образовни систем посматра као својеврсни репродуктивни орган за успостављање система вредности и изградњу колективног идентитета. образовање може допринети разумевању и очувању културне и националне баштине кроз разне активности и области: учењем о историји једне нације, неговањем језика и књижевности, учењем о уметности, непосредним неговањем културних и традиционалних пракси.

У овом раду ће се дискутовати о улози система образовања и васпитања у изградњи културног и националног идентитета и сачинити преглед кључних аспеката, принципа изградње и јачања културног и националног идентитета путем образовања.

Кључне речи: васпитање и образовање, културна баштина, национални идентитет.

EDUCATION IN THE FUNCTION OF NURTURING CULTURAL HERITAGE AND NATIONAL IDENTITY

Abstract: Cultural heritage, as part of a national identity, significantly contributes to the feeling of national belonging. Tradition, cultural heritage and national identity are interconnected, since cultural heritage is the foundation for the formation of national identity, and tradition is one of its main elements. Together, these elements shape how individuals perceive their national identity, and are key factors in the formation of a national collective identity.

The process of preserving cultural heritage often has to defy not only oblivion, but also social, economic and technological circumstances. Globalization, emigration, digitization and networking of society further complicate the problem of preserving cultural and national identity. Therefore, today it is a complicated task that requires a careful, systemic approach, where education and upbringing play a key role.

Hence, in many countries education represents the cornerstone of the systemic and planned definition of national and cultural identity, where the educational system is seen as a kind of reproductive organ for establishing a value system and building a collective identity. Education can contribute to the understanding and preservation of cultural and national heritage through various activities and areas: learning about the history of a nation, nurturing language and literature, learning about art, direct nurturing of cultural and traditional practices.

This paper will discuss the role of the education and upbringing system in the construction of cultural and national identity and make an overview of the key aspects and principles of building and strengthening cultural and national identity through education.

Key words: upbringing and education, cultural heritage, national identity.

МОРАЛНО ВАСПИТАЊЕ ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА У КОНЦЕПЦИЈИ ОЧУВАЊА НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА

Сажетак: Морално васпитање деце предшколског узраста као део целовитог развоја личности има друштвени карактер, подразумева припремање деце за живот у друштвеној заједници, док је са друге стране друштвено васпитање припрема за поштовање моралних вредности у тој заједници. Овако постављен узајамни однос води укључивању у национално васпитање и образовање, самим тим и очувању националног идентитета. С начелима моралног и националног васпитања се почиње рано – преко породичних утицаја, а онда и путем садржаја у предшколском васпитању и образовању. У усвајању и прихватању моралних вредности велики значај имају предшколске установе, које надограђују стечено у породици. Путем разноврсних активности подстиче се морално васпитање деце, и то кроз заједничке активности, адекватне садржаје, контакте са васпитачима и другим лицима која раде у предшколској установи и ван ње. У савременом друштву, у условима мултикултуралности, демократизације и развијених медија мењају се теорије о моралном васпитању и развоју, вредностима и садржајима значајним за морално обликовање личности, чија анализа представља фокус овог рада.

Кључне речи: морално васпитање, предшколска установа, садржаји, национално васпитање, национални идентитет.

PRESCHOOLERS' MORAL EDUCATION ON THE IDEA OF PROTECTING NATIONAL IDENTITY

Abstract: The social aspect of moral education for preschoolers is a component of their entire personality development; it involves preparing them for life in a social setting, while social education trains them to uphold moral principles in the same. Inclusion in national education is the result of the reciprocal relationship that is created in this way, maintaining the national identity. Early family influences and preschool curriculum lay the foundation for moral and national education principles. Preschool institutions, which build on what was learned in the family, are very important in the acquisition and acceptance of moral ideals. Children's moral development is promoted by a variety of activities, group activities, appropriate material, contacts with instructors, and other people who work both inside and outside the preschool institution. This paper will analyze how theories about moral education and development, values, and other components crucial to the moral formation of personality are changing in contemporary society under the influence of multiculturalism, democratization, and developed media.

Key words: moral education, preschool institution, contents, national education, national identity.

НАЦИОНАЛНО ИЗМЕЂУ ИНДИВИДУАЛНОГ И ГЛОБАЛНОГ

Сажетак: Сложеност човекове личности, која се формира под утицајем дуготрајног, вишегодишњег па и вишедеценијског васпитно-образовног процеса, подразумева и бригу о стицању потребних сазнања и изграђивању правилних ставова о националној припадности. Као што није прихватљиво њено игнорисање, потискивање, не може се ни апсолутизовати, пренаглашавати до те мере да се не води рачуна о другим сродним појмовима и карактеристикама. Познато је да се у неким изворима прави разлика између националног и националистичког. Говори се, такође, о националном, националистичком и шовинистичком. Најбоље је кад се националном одреди његово право место које му припада. У раду се оно посматра у низу: индивидуално (себељубље), национално (отацествољубље, родољубље), интернационално (човекољубље). У новије време за овај трећи појам све више се употребљава израз глобално, планетарно, светско. Прави се разлика између глобализације и глобализма. Национално је значајна област у оквиру које и ради које су вођени, а и данас се воде, бројни ратови, страдавају људи, упропаштавају се материјална добра. Да људима није толико важно ово питање, зар би долазило до тога? И данас се, оштрије него раније, сукобљавају национални интереси разних народа. Национално ослобођење и живот у слободи представљају најзначајнију основу нужну за егзистенцију сваког појединца. О националном питању размишљали су многи научници и уметници. Пре свега занимају нас мишљења и ставови домаћих и страних педагога о томе. Осим њих о овоме се могу наћи мишљења филозофа, социолога, политиколога. Остварења одређеног броја сликара, вајара, музичара, спортиста и других такође могу бити инспирисана и прожета националним обележјем. Покушаји запостављања и потирања националне компоненте и традиционалних националних посебности све више наилазе на отпор и осуду мислећих људи савременог доба.

Кључне речи: национално, националистичко, интернационално, глобално, личност, образовање.

NATIONAL, BETWEEN INDIVIDUAL AND GLOBAL

Abstract: The complexity of one's personality formed under the influence of long lasting, lasting more than several years and decennial educational and upbringing processes implies care about acquisition of necessary knowledge in creating acceptable attitudes towards national affiliation as well. As it is not feasible either to ignore it or repress it, it cannot be considered either absolutely, or overemphasize it to such extent as not to take into account other similar notions and characteristics. It is well known that in some sources the difference between national and nationalistic is made. The notions of national, nationalistic and chauvinistic are discussed. The national is ranked at the best if its proper place is defined. This study looks at it in the following sequence: individual (love towards himself/herself), national (love towards homeland, patriotism) international (philanthropic). The third notion has been lately more frequently named as global, planetary, worldly. The difference has been made between globalization and globalism. National is an important field within which and for the sake of which, the numerous wars were waged and are being waged nowadays, the people are killed, material properties ruined. If that question had not been important for the people, would it have been coming up? Even today national interests of different peoples are more strikingly in clash than they used to be before. National liberalization and the life in freedom represent the most important foundation necessary for the existence of each individual. Many scholars as well as artists have been thinking about the national issue. First and foremost we are interested in the opinions and attitudes of native as well as foreign educators. Apart from them, concerning this point we can come across the thinking of philosophers, sociologists and political scientists. The achievements of some number of painters, sculptors, musicians, sportsmen and the others, may have been inspired and pervaded by the national attributes. The tendencies in neglecting and wiping out the national component and the traditional national traits encounter more and more resistance and condemnation of the thinkers of the modern times.

Key words: national, nationalistic, international, global, personality.

САДРЖАЈИ О НАЦИОНАЛНОМ ИДЕНТИТЕТУ У НАСТАВНИМ ПЛАНОВИМА И ПРОГРАМИМА НАСТАВЕ ПРИРОДЕ И ДРУШТВА НА НИВОУ ИНИЦИЈАЛНОГ ОБРАЗОВАЊА¹

Сажетак: Стварање националне свести, неговање културе националног наслеђа и развијање идентитетске припадности код ученика један су од основних циљева наставе природе и друштва на нивоу иницијалног образовања. Циљ истраживања је анализа наставних планова и програма о заступљености садржаја који омогућавају развој и очување националног идентитета ученика млађег школског узраста у настави природе и друштва. У истраживању се пошло се од опште претпоставке да националне вредности нису у довољној мери заступљене у наставним плановима и програмима наставе природе и друштва. Да би се то утврдило, анализирани су наставни планови и програми наставе природе и друштва у школској 2022/2023. Подаци су бележени у евиденционој листи конструисаној за ово истраживање. Добијени резултати указују, с једне стране, да циљеви и задаци наставе природе и друштва и начин њихове реализације експлицитно указују на потребу развоја и очувања националног идентитета, а да с друге стране нису у довољној мери заступљени у наставним плановима и програмима ове наставе. На основу резултата истраживања, дате су методичке импликације којима је указано на потребу остављања више простора за реализацију садржаја о развоју националног идентитета ученика млађег школског узраста у настави природе и друштва, али и у корелацији с осталим наставним предметима, посебно у верској настави, где се поред очувања националног идентитета, указује на значај и уважавање других религија и других људи, што представља један од кључних исхода учења садржаја који доприносе развоју идентитетске припадности ученика на нивоу иницијалног образовања.

Кључне речи: нација, порекло, националност, вероисповест, идентитетска припадност.

¹ Истраживање је спроведено и коауторски рад написан према смерницама Болоњске декларације у склопу вођења докторанда Младена Ботића од стране ментора проф. др Хаџи Живорада Миленовића.

CONTENTS ON NATIONAL IDENTITY IN SCIENCE CURRICULUM AND TEACHING PROGRAMS AT THE INITIAL EDUCATION LEVEL

Abstract: One of the main goals of teaching about science at the level of initial education is creating national awareness, nurturing the culture of national heritage and developing pupils' sense of belonging. The aim of the research is the analysis of curricula and programs on the representation of content that enables the development and preservation of the national identity of pupils of younger school age in lessons about science. The research was based on the general assumption that national values are not sufficiently represented in the curricula and programs of teaching about science. In order to determine this, the curricula and programs of teaching about science in the school year 2022/2023 were analyzed. The data were recorded in a record list constructed for this research. The obtained results indicate that, on the one hand, the goals and tasks of teaching about science and the way of their implementation explicitly indicate the need to develop and preserve national identity, and on the other hand, they are not sufficiently represented in the educational plans and programs of teaching about science. Based on the results of the research, methodological implications were given, which indicated the need to leave more space for the realization of content on the development of the national identity of students of younger school age in teaching about science, as well as in correlation with other teaching subjects, especially in religious teaching where in addition to preserving national identity, indicates the importance and appreciation of other religions and other people, which represents one of the key outcomes of learning content that contribute to the development of students' identity at the level of initial education.

Key words: nation, origin, nationality, religion, identity affiliation.

РАЗУМЕВАЊЕ ПОЗИЦИЈЕ И ФУНКЦИЈЕ УЧЕЊА И ЧИТАЊА У САВРЕМЕНОЈ НАЦИОНАЛНОЈ КУЛТУРИ

Сажетак: Под утицајем научно-техничке револуције савремено друштво постаје постиндустријско, информатичко или друштво знања и учења. Наука, техника, знање, вештине и компетенције појединца и народа постају компаративне предности. Тајне успеха у учењу и читању све су доступније. Учење учења оспособљава ученика и студента за процес учења, постаје приоритетан задатак сваке школе, сваке васпитно-образовне установе. Техника и технологија су исходи учења, а учење у њима данас налази снажан ослонац. Почетак 21. века је дефинитивно потврдио да се битка за будућност добија или губи у школској клупи, у процесу наставе и учења. Читање је део националне културе, а учење универзална појава. Учење се на цивилизацијском и културолошком плану често посматра наспрам начитаности и околности у којима људи уче.

Предмет овог рада је разматрање улоге српског језика и његових одлика у процесима учења и читања, као и стицања квалитетних знања. Такође, разматрамо улогу читања у друштву које се развија, јер само читање је поливалентна појава, има много лица: вештина у човековом служењу њиме, техника у цивилизацији, процес у методици васпитно-образовног рада, инструмент у науци и истраживању, врлина у култури, предност у историји, комуникација у информацији, драгоцен садржај слободног времена, незаобилазно у животу савременог човека и његовог друштва. Сматрамо да је српски језик, Вуковом заслугом, једноставан, али истовремено да је то језик са дубоком традицијом. Олакшице које он пружа не користе се довољно да учење буде брже и рационалније, да се лакше уче страни језици и да се побољшава амбијент за учење. Сасвим је сигурно да треба указати на неповољно стање у култури служења српским језиком. То се огледа у недовољном учењу и читању, сиромашном избору књига, неповољном положају писача, издавача и дистрибутера књига, недовољној подршци најспособнијима и најобразованијима. У развијеним земљама стручњаци владају техником сопственог усавршавања, систематски одржавају кондицију учења и читања.

Кључне речи: наука, технологија, српски језик, ученик, начитаност.

UNDERSTANDING THE POSITION AND FUNCTION OF LEARNING AND READING IN CONTEMPORARY NATIONAL CULTURE

Abstract: Modern society, under the influence of the scientific and technical revolution, is becoming a post-industrial, IT or knowledge and learning society. Science, technology, knowledge, skills and competencies of individuals and nations become comparative advantages. The secrets of success in learning and reading are increasingly available. Learning to learn, prepares pupils and students for the learning process, becomes a priority task of every school, every educational institution. Technique and technology are the outcomes of learning, and learning finds a strong support in them today. The beginning of the 21st century definitely confirmed that the battle for the future is won or lost in the classroom, in the process of teaching and learning. Reading is part of national culture, and learning is a universal phenomenon. Learning on the civilizational and cultural level is often viewed against the well-readiness and circumstances in which people learn.

The subject of this work is the consideration of the role of the Serbian language and its characteristics in the processes of learning and reading, as well as the acquisition of quality knowledge. Also, we consider the role of reading in a developing society, because reading itself is a polyvalent phenomenon, it has many faces: skill in man's use of it, technique in civilization, process in the methodology of educational work, instrument in science and research, virtue in culture, advantage in history, communication in information, precious content of free time, indispensable in the life of modern man and his society. We believe that the Serbian language, thanks to Vuk, is simple, but at the same time that it is a language with a deep tradition. The facilities it provides are not used enough to make learning faster and more rational, to learn foreign languages more easily and to improve the learning environment. It is quite certain that it is necessary to point out the unfavorable situation in the culture of service in the Serbian language. This is reflected in insufficient learning and reading, a poor selection of books, the unfavorable position of writers, publishers and book distributors, insufficient support for the most capable and the most educated. In developed countries, experts master the technique of self-improvement, systematically maintain the condition of learning and reading.

Key words: science, technology, Serbian language, student, literacy.

ФОРМИРАЊЕ ИДЕНТИТЕТА У ПРОЦЕСУ ИНКЛУЗИВНОГ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА

Сажетак: Идентитет представља осећање целовитости личности упркос променама у личности и око ње. Генерално, можемо говорити о постојању личног и социјалног идентитета – слике о себи као појединцу у оквиру групе којој припадамо или опажања себе у контексту заједничког са члановима наше групе, али и с различитостима у односу на друге групе. Притом, индивидуе поседују више личних и социјалних идентитета у зависности од тога која нам је социјална група најзначајнија у датом тренутку. Формирање идентитета је процес који, иако најинтензивнији у периоду адолесценције, започиње у детињству. Посебан значај у формирању идентитета имају особе из најближег окружења детета, преваходно породица, а потом и други агенси социјализације попут васпитача, учитеља, вршњака, мас-медија итд. Инклузивно васпитање и образовање односи се на рад са децом са посебним потребама, што подразумева социјалну инклузију. Дете улази у различите социјалне односе који утичу на његов лични и социјални идентитет. Вршњачке групе у вртићима, разреди у школама представљају специфичне социјалне заједнице које обављају своје социјалне улоге. Васпитно-образовне институције се ослањају на заједничке вредности и обрасце и помажу деци да се на смислени начин односе једна према другој и према друштву у целини. Централно питање је шта инклузија значи за појединца. Како се идентитет заснива на слици о себи, а она се увелико формира на основу односа других према нама. Прихватање детета са посебним потребама од стране друге деце увелико утиче на елементе идентитета који се формира. Стога је циљ овог рада анализа потенцијала улоге социјалних односа у процесу инклузивног васпитања и образовања на формирање идентитета и његових консеквенци попут самопоштовања, осећања самоефикасности, адекватног односа са другима итд.

Кључне речи: идентитет, формирање идентитета, инклузивно васпитање и образовање, слика о себи.

IDENTITY FORMING IN THE PROCESS OF INCLUSIVE EDUCATION

Abstract: The identity represents the feeling of wholeness of the personality despite the changes in the personality itself and around it. Generally, we can conclude about existing of the personal and social identity- self-concept about oneself as the unique personality in the group to which it belongs or perception of oneself in the context of mutual with the members of its group as with differences in relations to other groups. Individuals possess many different individual and social identities depending on the importance of some social group for it in given moment. Forming of the identity is the process which begins in the childhood, even it is the most intensive in the period of adolescence. The special significance in forming of the identity have persons from the closest child's environment, primary family, then other agents of the socialization as preschool and school teachers, peers, mas medias etc. Inclusive education refers to work with children with special needs which implies social inclusion. Child enters to different social relationships which influence on their personal and social identity. Peer's groups in the kindergartens, classes in schools represent specific social communities which perform their social roles. Educational institutions relay on mutual values and patterns and help children to relate to each other in the meaningful way and to the society as a whole. The central question is what inclusion means to the individual. As the identity is relied on the self-concept, and it is mainly formed based on the picture that others have about us, acceptance of the child with special needs by other children influence to the elements of identity which is in formatting. There, the aim of this article is the analysis of the potentials of the social relationships' role in the process of inclusive education on forming of the identity and its consequences as self-respect, feeling of self-efficiency, adequate relationships with others etc.

Key words: identity, forming of identity, inclusive education, self-concept.

ПОРОДИЧНО ВАСПИТАЊЕ И ТРАДИЦИЈА

Сажетак: У раду се теоријском анализом разматрају ефекти и могућности породичног васпитања сходно традиционалним вредностима и обележјима. С обзиром на то да појединац не бира породицу, тако је и са традицијом – њу је свако од нас „затекао” у свом културном и етничком миљеу. Стога је реално очекивати да породично васпитање „уступа довољно простора” традицији као детерминанти васпитања. С друге стране, породица је миље који на специфичан начин негује традицију. У том смислу, разматрамо функцију механизма породичног васпитања (подршке, идентификације, емпатије) у неговању традиције увржене у културном и етничком идентитету појединца.

Кључне речи: породично васпитање, традиција, културни идентитет, етнички идентитет.

FAMILY UPBRINGING AND TRADITION

Abstract: In this paper, the effects and possibilities of family education according to traditional values and features are considered through theoretical analysis. Given that an individual does not choose a family, it is the same with tradition - each of us "found" it in our cultural and ethnic milieu. Therefore, it is realistic to expect that family education "gives enough space" to tradition as a determinant of education. On the other hand, the family is a milieu that nurtures tradition in a specific way. In this sense, we consider the function of the mechanisms of family education (support, identification, empathy) in nurturing the tradition embedded in the cultural and ethnic identity of the individual.

Key words: family upbringing, tradition, cultural identity, ethnic identity.

НАЦИОНАЛНО ВАСПИТАЊЕ У ФУНКЦИЈИ ОЧУВАЊА НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА

Сажетак: У светлу глобализма и педагошког плурализма у схватању васпитно-образовних вредности и оријентација које уважавају различитост и промовишу заједништво, индикативно је да се националним вредностима, битним за идентитет народа и нације, не посвећује довољно пажње.

У раду се полази од теорије националног васпитања, коју Војислав Бакић смешта у контекст моралног васпитања, наглашавајући да на развијање карактера у значајној мери утичу раса и националност. О развијању националног идентитета се даље говори из аспекта разумевања Јована Цвијића, који истиче значај познавања националног идентитета за праћење понашања ученика. Потом се развој националног идентитета сагледава из угла Јована Ђорђевића, који за националну обавезу сматра очување културне, друштвене, духовне и васпитне вредности као извор богатства народног стваралаштва и посебности у циљу заштите од униформности и очувања културне баштине.

У том смислу, у раду су наглашена стратешка документа из области образовања, као и наставни предмети који имају задатак да селекују елементе културног идентитета: знање, вредности, језик, традиције, заједништво, обичаје, са посебним освртом на значајан допринос националног музичког стваралаштва.

Кључне речи: национално васпитање, национални идентитет, музичко стваралаштво, предметни исходи.

NATIONAL EDUCATION IN THE FUNCTION OF PRESERVING NATIONAL IDENTITY

Abstract: In the light of globalism and pedagogical pluralism in the understanding of educational values and orientations that respect diversity and promote unity, it is indicative that national values, essential for the identity of the people and nation, are not given enough attention.

The paper starts from the theory of national education, which Vojislav Bakić places in the context of moral education, emphasizing that the development of character is significantly influenced by race and nationality. The development of national identity is further discussed from the perspective of understanding Jovan Cvijić, who emphasizes the importance of knowing national identity for monitoring the behavior of students, then Jovan Đorđević, who emphasizes as a national obligation the preservation of cultural, social, spiritual and educational values, as a source of the richness of national creativity and uniqueness in order to protect against uniformity and preserve cultural heritage, which determines national identity.

In this sense, the paper emphasizes strategic documents from the field of education, as well as teaching subjects that have the task of selecting elements of cultural identity: knowledge, values, language, traditions, togetherness, customs, with special reference to the significant contribution of national musical creativity.

Key words: national education, national identity, musical creativity, subject outcomes.

НАЦИОНАЛНО ОБРАЗОВАЊЕ У ГЛОБАЛИСТАНУ: ОБРАЗОВАЊЕ ЗА ЗНАЊЕ И/ИЛИ ВРЛИНУ

Сажетак: Од времена просветитеља и енциклопедиста секуларни поглед на свет све је више прожимао западну цивилизацију. Са Беконом и његовом крилатицом *знање је моћ* све аспекте живота, па чак и морал, конституише нова парадигма по којој човек вреди онолико колико има. Шездесетих година прошлог века, најпре у САД, потом и у друге делове свете започиње даљи рад на увођењу образовног процеса који је имао за циљ да преобликује појединца, не као индивидуу, већ као део групе. Путем идеје глобализма се намећу универзалне западне (америчке) вредности остатку света с намером да се успостави контрола и доминација у читавом свету и тиме створи нови светски поредак – *глобалистан*. Најважнији феномен новог друштва које се развија, тоталитарног друштва, јесте феномен сувишности (учинити људе сувишним), о чему је посебно писала Хана Арент. Основна карактеристика овог подухвата је уништење савести код човека, убијање моралне личности, а то је најважнији корак у успостављању система у коме је све могуће. Са болоњском реформом тај процес се још више убрзава. Профитна оријентација друштвене организације, а образовање у томе има кључну улогу, има за циљ претварање човека, његове јединствености, креативности, слободе у – људске ресурсе, материјал за разградњу и трансформисање. образовање у Србији све више посустаје пред разним *циљевима, исходима, стандардима, унапређењима, ефикасностима, компетенцијама, евалуацијама*, а етичке вредности се готово не помињу. Основна намера овог рада је указивање на значај националног образовања и васпитања у новом светском поретку, које треба пре свега да се одвија у духу светосавља. Такође, да на трагу владике Николаја, који нас упозоровава да нас неће спасти знање већ врлина, укаже и пледира на значај васпитне функције у образовању.

Кључне речи: образовање, васпитање, знање, врлина, национално образовање и васпитање.

NATIONAL EDUCATION IN GLOBALISTAN: EDUCATION FOR KNOWLEDGE AND/OR VIRTUE

Abstract: Since the time of enlighteners and encyclopedists, the secular view of the world has increasingly permeated Western civilization. With Bacon and his catchphrase *knowledge is power*, all aspects of life and even morality constitute a new paradigm according to which a person is worth as much as he has. In the sixties of the last century, first in the USA, then in other parts of the world, further work began on the introduction of an educational process aimed at reshaping the individual, not as an individual but as part of a group. Through the idea of globalism, the imposition of universal Western (American) values on the rest of the world, the intention is to establish control and domination in the entire world and thereby create a New World Order - Globalistan. The most important phenomenon of the new society that is developing, of the totalitarian society, is the phenomenon of redundancy (making people redundant), which Hannah Arendt wrote about in particular. The basic characteristic of this enterprise is the destruction of conscience in man, the killing of the moral personality, and this is the most important step in establishing a system in which everything is possible. With the Bologna reform, that process is accelerated even more. The profit orientation of the social organization, and education plays a key role in that, aims to transform man, his uniqueness, creativity, freedom into - human resources, material for decomposition and transformation. Education in Serbia is increasingly faltering in front of various "goals", "outcomes", "standards", "improvements", "efficiency", "competencies", "evaluations", and ethical values are hardly mentioned. The main purpose of this work is to point out the importance of national education and upbringing in the New World Order, which should first of all be carried out in the spirit of holiness. Also, to follow in the footsteps of Bishop Nikolaj, who warns us that knowledge will not save us, but virtue, to point out and plead for the importance of the educational function in education.

Key words: Education, upbringing, knowledge, virtue, National education and upbringing.

ОЧУВАЊЕ НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА КРОЗ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНИ СИСТЕМ НА ТЕРИТОРИЈИ АП КОСОВО И МЕТОХИЈА

Сажетак: У епохи у којој се тренутно налазимо и с обзиром на животне околности, проблем очувања националног идентитета је од круцијалног значаја. Управо из тог разлога ћемо у раду скренути пажњу на важност ове проблематике и указати из педагошког и социолошког аспекта да промене у образовању не треба да буду само израз прилагођавања технолошком и економском развоју друштва, јер институционализовано образовање представља кључну институцију колективног памћења, систем који преноси новим генерацијама аутентичне вредности културне историје, као и културни идентитет. Реформе образовања треба да буду у складу са развојним и цивилизацијским потребама друштва.

Образовни систем селекционише елементе културног идентитета (знање, вредности, институције, традицију, обичаје, личности), али истовремено контролише значења културних симбола. Његова је педагошка и цивилизацијска обавеза да адекватним садржајем (избором) и дидактичко-методичким инструментима гради персонални и национални идентитет, као и толерантан однос према другим културним идентитетима у држави у којој живе становници више култура. У таквој држави, културна припадност и културно понашање су перманентно на клацкалици сарадње и сукоба, како у фази усвајања и чувања, тако и у фази употребе идентитета, при чему је од споредног значаја да ли се ради о територијалној хомогености или измешаности становништва.

На нивоу односа друштвене промене модели културе – модели образовања постоји једноставна закономерност: у друштву које се мења настаје потреба за новим моделима културе и новим моделима образовања. Њихово настајање, међутим, оптерећено је постојањем сукоба између старих институционализованих начина организације културе и образовања и динамичких образаца, које намеће нова констелација односа између важних друштвених чинилаца. Промене настале као резултат тих сукоба својом брзином и обухватношћу могу да доведу до дезорганизације друштва и културе у крајњем исходу, а свакако врше снажан утицај на функционисање различитих институција, укључујући и образовне, изискујући промену њихових развојних стратегија.

Кључне речи: васпитање, образовање, национални идентитет, АП Косово и Метохија.

NATIONAL IDENTITY PRESERVATION THROUGH THE EDUCATIONAL SYSTEM ON THE TERRITORY OF AP KOSOVO AND METOHIJA

Abstract: The question of maintaining national identity is extremely important in the time period we are presently living in and given the current social conditions. Since institutionalized education is a crucial component of collective memory and a system that passes on true values of cultural history and cultural identity to future generations, we will address this issue in this work and emphasize that changes in education should not only be an expression of adapting to the technological and economic development of society. Reforms in education should take into account the needs of the society's development and civilization.

Knowledge, values, institutions, traditions, customs, and personalities are some of the components of cultural identity that are chosen by the educational system, but it also has power over the interpretation of cultural symbols. Through suitable content selection and didactic-methodological tools, it has a responsibility to foster personal and national identity as well as tolerance for other cultural identities in a nation where people of different cultures coexist. In such a nation, territorial homogeneity or mixed populations are of minor importance, with cultural identification and cultural behavior always balancing on a seesaw of cooperation and conflict, both in the phases of adoption and preservation and in the phase of employing identity.

There is a straightforward correlation between cultural models and educational models at the level of social change: in a changing society, new cultural models and new educational models are required. However, tensions between outdated, institutionalized systems of culture and education organization and dynamic patterns imposed by a new constellation of significant social elements hamper their evolution. With their swiftness and thoroughness, the changes brought about by these conflicts have the potential to ultimately disorganize society and culture. They also undoubtedly have a significant impact on how various institutions—including educational ones—function, necessitating a change in their development strategies.

Key words: upbringing, education, national identity, AP Kosovo i Metohija.

ЕТНОПЕДАГОШКИ ПРИСТУП РАЗВИЈАЊУ И ОЧУВАЊУ НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА

Сажетак: Радом желимо представити резултате теренског етнопедагошког истраживања, који се односе на најзначајније етнопедагошке одреднице садржане у елементима аутентичног система одгоја у традицијској култури припадника националних мањина за које сматрамо да највише доприносе развоју и очувању идентитетских карактеристика националних мањина. Казивачи су били припадници чешке националне мањине, особе мушког и женског пола, рођене између 1936. и 1976, најстарија и најмлађа, које живе на простору града Прњавора, тачније Маћиног брда (Прњавор, Република Српска, БиХ). Интервјуи су настајали током 2017. и 2018. као резултат теренских етнопедагошких истраживања националних мањина. Будући да се етнопедагошка истраживања националних мањина у Босни и Херцеговини нису систематски спроводила, овим истраживањем смо понудили одређене смјернице за нова истраживања и дали прилог развоју етнопедагогије и примјени квалитативне методологије у педагогијским истраживањима, посебно етнографских метода и поступака кроз теренски и истраживачки рад.

Резултати показују огроман етнопедагошки потенцијал за развијање и очување националног идентитета и представљају изворна гледишта и мишљења самих испитаника. Омогућавање квалитетнијег образовања на језицима националних мањина предуслов је јачања и очувања националног и културног идентитета сваке националне мањине.

На основу добијених резултата, дали смо приједлоге за обогаћивање савремених курикулума елементима традицијске културе националних мањина. Етнопедагогизацијом савременог система одгоја и образовања можемо умањити процесе асимилације и сачувати „мале“ народе, културе и њихове матерње језике. Реактуализација идеје народне педагогије у контексту свеприсутне кризе одгоја у свијету треба да допринесе обнови развијања традиционалних, духовних и моралних вриједности, помирујући афективни и когнитивни домен учења. Етнопедагошка одгојна начела су базирана управо на традиционалним вриједностима, помоћу којих би требало да развијамо компетенције за живот у 21. вијеку.

Кључне ријечи: етнопедагогија, култура, национални идентитет, савремени курикулум, инклузија националних мањина.

ETHNOPEDAGOGICAL APPROACH TO NATIONAL IDENTITY DEVELOPMENT AND PRESERVATION

Abstract: This paper presents the results in a field of ethnopedagogical research, which refer to the most significant ethnopedagogical determinants contained in the elements of an authentic educational system in the traditional culture of national minorities' members which we believe that contribute the most to the development and preservation of national minorities identity characteristics. Respondents were members of Czech national minority, male and female, born between 1936 (the oldest) and 1976 (the youngest), who live in the area of the Prnjavor town, more precisely in Maćino brdo settlement (Prnjavor, Republika Srpska, BiH). The interviews were created during the period between 2017 and 2018 as a result of national minorities ethno pedagogical field research. Since ethno pedagogical research of national minorities in Bosnia and Herzegovina was not systematically conducted, with this research we offered certain guidelines for new research, made contribution to ethno pedagogy development and qualitative methodology application in pedagogical research, especially of ethnographic methods and procedures through field and research work.

The results show a huge ethno pedagogical potential for national identity development and preservation and represent the original views and opinions of the respondents themselves. Enabling better education quality in the languages of national minorities is a prerequisite for strengthening and preserving the national and cultural identity of every national minority.

Based on research obtained results, we made suggestions for enriching modern curricula with national minorities traditional culture elements. Trough ethnopedagogization of modern education system, we can reduce assimilation processes and preserve so called „small“ nations, cultures and their native languages. By actualization of the folk pedagogy idea in the context of the omnipresent education crisis in the world, it should contribute to development renewal of traditional, spiritual and moral values thus reconciling affective and cognitive domains of learning. Ethno pedagogical educational principles are based right on traditional values, which we need in order to develop life' competencies in 21st century.

Key words: ethno pedagogy, culture, national identity, modern curriculum, inclusion of national minorities.

МЕТОДИКЕ ВАСПИТНООБРАЗОВНОГ РАДА И НАСТАВЕ

ИЗЛАГАЧИ:

- МЕТ-01** **Др Биљана М. ПАВЛОВИЋ**, редовни професор, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу, Универзитет у Приштини – Косовској Митровици
имејл-адреса: biljana.pavlovic@pr.ac.rs
- Др Петар М. ИЛИЋ**, доцент, Факултет уметности у Приштини – Звечану, Универзитет у Приштини – Косовској Митровици
имејл-адреса: petarister@gmail.com
- Др Анђелка М. КОВАЧ**, професор клавира, ШОМО Источно Сарајево
имејл-адреса: andjakovac@gmail.com
- МЕТ-02** **Др Алма Х. ТРТОВАЦ ДЕДЕИЋ**, доцент, Факултет за образовање учитеља и васпитача, Универзитет у Београду
имејл-адреса: alma.trtovac@gmail.com
- Др Сефедин Ф. ШЕХОВИЋ**, редовни професор, Факултет за образовање учитеља и васпитача, Универзитет у Београду
имејл-адреса: ufbgonp@yahoo.com
- МЕТ-03** **Др Данијела М. СУДЗИЛОВСКИ**, ванредни професор, Педагошки факултет у Ужицу, Универзитет у Крагујевцу
имејл-адреса: sudzilovski@pfu.kg.ac.rs
- Др Жана П. БОЈОВИЋ**, редовни професор, Педагошки факултет у Ужицу, Универзитет у Крагујевцу
имејл-адреса: bojovic@pfu.kg.ac.rs
- Др Данијела Н. ВАСИЛИЈЕВИЋ**, редовни професор, Педагошки факултет у Ужицу, Универзитет у Крагујевцу
имејл-адреса: d.vasilijevic123@gmail.com
- МЕТ-04** **Др Војислав Л. ИЛИЋ**, ванредни професор, Факултет уметности у Приштини – Звечану, Универзитет у Приштини – Косовској Митровици
имејл-адреса: vilicdva@gmail.com
- Др Тамара М. СТОЈАНОВИЋ**, ванредни професор, Филолошко-уметнички факултет Крагујевац, Универзитет у Крагујевцу
имејл-адреса: tamara.stojanovic@filum.kg.ac.rs

- МЕТ-05** **Др Нака К. НИКШИЋ**, ванредни професор, Факултет за образовање учитеља и васпитача, Универзитет у Београду
имејл-адреса: niksicnaka@gmail.com
- Др Иљаз А. ОСМАНЛИЋ**, ванредни професор, Факултет за образовање учитеља и васпитача, Универзитет у Београду
имејл-адреса: oljaz.osmanlic@hotmail.com
- МЕТ-06** **Др Ивко А. НИКОЛИЋ**, ванредни професор, Факултет за образовање учитеља и васпитача, Универзитет у Београду
имејл-адреса: ivko.nikolic@uf.bg.ac.rs
- Др Предраг Д. МИЛОСАВЉЕВИЋ**, доцент, Факултет за образовање учитеља и васпитача, Универзитет у Београду
имејл-адреса: predrag.milosavljevic@uf.bg.ac.rs
- МЕТ-07** **Др Ивана Б. СИМИЈОНОВИЋ**, асистент, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу, Универзитет у Приштини – Косовској Митровици
имејл-адреса: ivana.simijonovic@pr.ac.rs
- Др Слађана Т. ВИДОСАВЉЕВИЋ**, ванредни професор, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу, Универзитет у Приштини – Косовској Митровици
имејл-адреса: sladjana.vidosavljevic@pr.ac.rs
- МЕТ-08** **Др Зорица Љ. ГАЈТАНОВИЋ**, асистент, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу, Универзитет у Приштини – Косовској Митровици
имејл-адреса: zorica.gajtanovic@pr.ac.rs
- Др Љиљана Р. ПАУНОВИЋ**, редовни професор, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу, Универзитет у Приштини – Косовској Митровици
имејл-адреса: liljana.paunovic@pr.ac.rs
- МЕТ-09** **Илија П. ЛАЗИЋ**, студент мастер академских студија, Географски факултет у Београду, Универзитет у Београду
имејл-адреса: ilijaalazic@gmail.com

ЗНАЧАЈ НАРОДНИХ УСПАВАНКИ У ВАСПИТАЊУ ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА

Сажетак: У раду се, применом аналитичке методе, разматра значај народних успаванки у развоју деце предшколског узраста. Циљ је да се утврди музичко-педагошка вредност ових песама у процесу предшколског васпитања и образовања. Због свог мирног и нежног карактера, једноставне ритмичко-мелодијске грађе и пријемчивог поетског садржаја, народне успаванке су приступачне и блиске деци, што их чини незаобилазним средством васпитања у раном детињству. Оне пружају прве музичке и литерарне доживљаје доприносећи раном музичком, афективном, когнитивном и социјалном развоју детета. Такође, омогућавају спознају и усвајање основних елемената националне културе, па су драгоцен садржај националног васпитања. У раду је указано на запостављеност народних успаванки у породичном и институционалном предшколском васпитању, упркос њиховој несумњиво великој васпитној вредности. Такође, рад упућује на одговарајућу литературу релевантну за упознавање овог жанра народне песме и њених музичко-педагошких квалитета, која може допринети актуализацији и већој заступљености народних успаванки у васпитном раду са децом предшколског узраста.

Кључне речи: народна музичка традиција и култура, успаванке, предшколско васпитање и образовање.

THE FOLK LULLABIES SIGNIFICANCE IN PRESCHOOL CHILDREN EDUCATION

Abstract: The significance of folk lullabies in preschoolers' development is examined in the paper utilizing the analytical method. The objective is to evaluate these songs' musical and educational merit in the context of preschool education. Folk lullabies, because of their peaceful, soothing nature, straightforward rhythmic-melodic structure and receptive poetic content, are an indispensable tool for early childhood education. They provide children with their first exposure to music and literature, fostering early musical, affective, cognitive, and social development. Additionally, they facilitate the understanding and adoption of fundamental components of national culture, making them useful educational resources. The research emphasizes how, despite their unquestionably high educational value, folk lullabies are frequently overlooked at home and institutional preschool education. The paper also makes appropriate literary references to familiarize readers with this folk song genre and its musical-pedagogical attributes, which can help to actualize and increase the representation of folk lullabies in educational work with preschool-aged children.

Key words: folk music tradition and culture, lullabies, preschool education.

ПЕДАГОШКИ И ГЕОГРАФСКО-ИСТОРИЈСКИ АМБИЈЕНТ ЗА ОСНОВНО ОБРАЗОВАЊЕ РАШКЕ ОБЛАСТИ (1912–2023)

Сажетак: Предмет истраживања у овом раду односио се на *Педагошки и географско-историјски амбијент за основно образовање Рашке области (1912–2023)*. Тема рада улази у домен трагања за суштинским условљеностима основне школе у једном времену и за критичком анализом позиције основне школе једног дела Србије у њеном систему образовања. Она ће се 1912. сусрести и суочити с вишим нивоима европеизираних основних школа у оквиру система образовања Краљевине Србије. Ту ће почети једновековна трка, столетни напор једног од најмање развијених делова некад моћне Османске империје на њеном скоро крајњем западу до 1902, тзв. Новопазарском санџаку, да сустигне већ европски покренут, организован и донекле уређен систем основног образовања у области старе Рашке. То је долина реке Рашке са залеђем и три највећа насеља – Нови Пазар, Сјеница и Тутин, специфично и јединствено подручје неразвијености Србије, другачијег од сваког другог подручја које своје такве карактеристике најевидентније испољава у основном образовању.

Кључне речи: Рашка област, основно образовање, педагогија.

**PEDAGOGICAL AND GEOGRAPHICAL-HISTORICAL
ENVIRONMENT FOR PRIMARY EDUCATION IN THE RASA
REGION (1912–2023)**

Abstract: The subject of research in this paper was related to the Pedagogical and geographical-historical environment for primary education in the Raška region (1912–2023). The topic of the paper enters the domain of searching for the essential conditions of elementary schools at one time, and for a critical analysis of the position of elementary schools in one part of Serbia in its education system. In 1912, she will meet and face the higher levels of the Europeanized elementary school within the education system of the Kingdom of Serbia. This is where the century-long race will begin, the hundred-year effort of one of the least developed parts of the once powerful Ottoman Empire in its almost extreme west, until 1902, the so-called Novopazar sanjak, to catch up with the already European initiated, organized and to some extent organized system of basic education in the area of old Raška. It is the Raška river valley with the hinterland and the three largest settlements - Novi Pazar, Sjenica and Tutin, a specific and unique area of underdevelopment in Serbia, different from any other area that manifests its characteristics most obviously in primary education.

Key words: Raška region, primary education, pedagogy.

НАРОДНА МУЗИЧКА ТРАДИЦИЈА У УЏБЕНИЦИМА МУЗИЧКЕ КУЛТУРЕ ЗА СТАРИЈЕ РАЗРЕДЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Сажетак: Рад се бави анализом садржаја уџбеника наставног предмета Музичка култура за старије разреде основне школе. На узорку уџбеника четири издавача који се користе у основним школама реализовано је истраживање са циљем идентификовања уџбеничког садржаја (основног текста, илустрација и дидактичко-методичке апаратуре) који се односи на очување националног идентитета кроз неговање народне музичке традиције. Као јединице анализе издвојили смо садржаје који се певају, свирају и слушају а то су: народне песме, химне, духовна музика, народна кола, патриотске песме, композиције компоноване на српске теме. Сходно циљу и задацима истраживања, резултати су показали да су елементи народне традиције заступљени у уџбеницима сва четири издавача из узорка у подједнаком обиму, а то је једна трећина. Упоређивањем степена заступљености по разредима уочена је тенденција опадања како се иде ка старијим разредима. Имајући у виду значај народне музичке традиције за васпитање ученика, сматрамо да је потребно у уџбенички садржај музичке културе старијих разреда основне школе укључити више елемената који у себи носе обележја националног идентитета.

Кључне речи: Музичка култура, уџбеник, народна музичка традиција, национални идентитет.

FOLK MUSIC TRADITION IN MUSIC CULTURE TEXTBOOKS FOR OLDER PRIMARY SCHOOL GRADES

Abstract: The paper deals with the analysis of the textbook content for the Music Culture subject intended for the older grades of elementary school. Based on the sample that included textbooks by four publishers that are in use primary schools, research was carried out with the aim of identifying the textbook content (basic text, illustrations and didactic-methodical apparatus) related to the preservation of national identity through the nurturing of folk musical traditions. As units of analysis, we singled out the contents that are sung, played and listened to, namely: folk songs, hymns, spiritual music, folk carols, patriotic songs, compositions based on serbian themes. According to the aim and research tasks, the results showed that the elements of folk tradition are represented in the textbooks from all four publishers, based on even samples -- thirds of each textbooks' content. Comparrison of the level of representation by grade criteria -- from younger to older grades -- showed a decreasing tendency. Bearing in mind the importance of the folk music tradition for the education of students, we believe that it is necessary to include more elements that carry the characteristics of national identity into in the Music Culture textbook content intended for upper grades of elementary school.

Key words: Musical culture, textbook, folk music tradition, national identity.

НАСТАВА ЛИКОВНЕ КУЛТУРЕ И ТЕМЕ КОЈЕ АФИРМИШУ НАЦИОНАЛНИ И КУЛТУРНИ ИДЕНТИТЕТ

Сажетак: У раду се разматрају теме које су заступљене у наставним плановима и програмима за наставу Ликовне културе у вишим разредима основне школе и значај сличних тема за инспирацију ученика у ликовном стваралаштву као подстицај за очување и афирмацију националног и културног идентитета.

Настава Ликовне културе помаже ученицима да развијају креативност и способност да се изражавају и стварају у широком спектру ликовних техника уз коришћење, како традиционалних, тако и савремених, потпомогнутих информационо-комуникационих технологија. Она треба да приближи ученицима националне вредности и упозна их са културним артефактима наше прошлости, ћириличким писмом, знаменитим личностима и њиховим делима. Такође, ова настава пружа могућност да се на часовима обрађују и теме које се баве националном културом и традицијом. Наставни планови и програми се не баве овом проблематиком у довољној мери, али су наставници кроз задатке и теме у могућности да креирају наставне јединице посвећене националној културној проблематици.

Кључне речи: настава Ликовне културе, национални идентитет, културни идентитет, националне вредности, традиција.

ART TEACHING AND THEMES THAT AFFIRM NATIONAL AND CULTURAL IDENTITY

Abstract: This paper discusses topics that are represented in the curricula for art education in upper grades of primary school, as well as the importance of similar topics for the inspiration of students in artistic creation, as an incentive for the preservation and affirmation of national and cultural identity.

Art education helps pupils develop creativity and the ability to express themselves and create a wide range of art techniques using both traditional and modern, supported information and communication technologies. Art education should bring pupils closer to understanding national values and introduce them to the cultural artifacts of our past, the Cyrillic alphabet, famous people and their works. Also, it provides the opportunity to cover topics dealing with national culture and tradition in classes. Curricula and programs do not deal with this issue to a sufficient extent, but teachers, through assignments and topics, are able to create teaching units dedicated to national cultural issues.

Key words: art education, national identity, cultural identity, national values, tradition.

ИНТЕГРАТИВНИ ПРИСТУП ПРИ РЕЛИЗАЦИЈИ МУЗИЧКИХ САДРЖАЈА КОЈИ СУ У ФУНКЦИЈИ ОЧУВАЊА НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА УЧЕНИКА

Сажетак: Настава музичке културе од првог до четвртог разреда основне школе у Србији реализује се у областима *извођење, слушање музике и дечје стваралаштво*, а у старијим *извођење, слушање музике, дечје стваралаштво, човек и музика и музички инструменти*. Сходно дидактичком принципу поступности и систематичности, полазни садржаји у настави су садржаји културе у којој ученик одраста (кратке говорне форме, народне песме и игре, традиционални музички инструменти, као и компонована дела вокалне, вокално-иструменталне и инструменталне музике). Они су, поред тога што имају значајну улогу у решавању музичке проблематике (развијању музичких способности, музичком описмењавању, усвајању знања), у функцији очувања националног идентитета ученика. Међутим, наше искуство из школе вежбаонице указују на то да наставници у раду ретко прибегавају међупредметној корелацији при реализацији ових садржаја. Циљ овог рада је унапређење наставе музичке културе указивањем на могућност усвајања музичких садржаја који су у функцији неговања националног идентитета ученика интегративним приступом. Овај рад би требало да пружи конкретне смернице наставницима у даљем раду.

Кључне речи: национални идентитет, настава музичке културе, музичке активности, музички садржаји, интегративни приступ.

AN INTEGRATIVE APPROACH IN THE MUSICAL CONTENT REALIZATION FOR THE PURPOSE OF PRESERVATION STUDENTS NATIONAL IDENTITY

Abstract: Musical culture teaching from the first to the fourth grade of elementary school in Serbia is realized in the areas of performance, listening to music and children's creativity, and in the older ones performance, listening of music, children's creativity, man and music and musical instruments. In accordance with the didactic principle of gradualness and systematicity, the starting content in the lesson is the content of the culture in which the student grows up (short speech forms, folk songs and dances, traditional musical instruments, as well as composed works of vocal, vocal-instrumental and instrumental music). In addition to having a significant role in solving musical problems (developing musical abilities, musical literacy, acquisition of knowledge), they are also in the function of preserving the national identity of students. However, our experience from the practice school indicates that teachers rarely resort to cross-subject correlation in the implementation of these contents. The goal of this work is to improve the teaching of musical culture by pointing out the possibility of adopting musical content that serves the purpose of fostering the national identity of students through an integrative approach. This paper should give concrete guidelines to teachers in their further work.

Key words: national identity, teaching of musical culture, musical activities, musical contents, integrative approach.

МУЛТИДИСИПЛИНАРНОСТ И НОВЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ У ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОМ РАДУ НА ОЧУВАЊУ СРПСКОГ НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА: СТРАТЕШКИ ПРИСТУПИ И ПЕРСПЕКТИВЕ

Сажетак: Очување националног идентитета представља проблем који захтева системски дефинисано и реализовано решење. У савременом дигиталном окружењу, праћеном снажним иницијативом глобалног мултифункционалног умрежавања, очување националног идентитета представља посебан изазов и инспирацију када је реч о васпитно-образовном и научнотехнолошком обухвату и приступима, тј. одрживом учешћу националних схватања у успостављеном поретку „глобалних вредности”. У погледу актуелизације очувања српског националног идентитета и културне баштине, налазе се и следећа проблемска питања: (1) недовољно развијена мултидисциплинарност наставних курикулума, тј. усклађене методолошко-методичке апаратуре неопходне за умрежавање садржаја који се односе на прожимање идентитетских питања у различитим областима стваралаштва српског народа; (2) недовољан степен и обухват дигитализације српске културне баштине, тј. системски дефинисаног приступа дигиталном мапирању националног наслеђа као предуслова за успостављање јединствене и интерактивне васпитно-образовне и научне базе, посебно по питању очувању националног идентитета у окружењу виртуелне реалности и вештачке интелигенције; и (3) недовољно разјашњен став и однос према питању доминације двоструког идентитета у оквиру српског народа – српског и југословенског, што се показало као значајна тешкоћа при вредновању националног наслеђа. У раду ће бити начињен аналитички осврт у погледу усклађености поменутих три проблемска питања у оквиру „Стратегије развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030”, „Стратегије развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период 2020–2025” и „Стратегије развоја културе Републике Србије од 2020. до 2029”. У истраживању су примењене методе анализе садржаја и метода теоријске анализе, историјска и компаративна метода, као и методи генерализације. Циљ овог рада је да укаже на значај системског приступа, примене мултидисциплинарности и нових технологија у процесу васпитно-образовног рада на очувању националног наслеђа. Усклађивање стратешких оквира и синтезе деловања у различитим пољима и областима стваралаштва допринеће обликовању јединствене образовне базе података и целовитије и сврсисходније педагошке праксе у области очувања националног идентитета у глобалном, високотехнолошком окружењу.

Кључне речи: национални идентитет, мултидисциплинарност, стратегија образовања, дигитализација баштине, целовито образовање.

MULTIDISCIPLINARITY AND NEW TECHNOLOGIES IN EDUCATIONAL WORK TO PRESERVE SERBIAN NATIONAL IDENTITY: STRATEGIC APPROACHES AND PERSPECTIVES

Abstract: Preservation of national identity is a problem that requires a systemically defined and implemented solution. In the modern digital environment, accompanied by a strong initiative of global multifunctional networking, the preservation of national identity represents a special challenge and inspiration when it comes to educational, scientific and technological coverage and approaches, i.e. sustainable participation of national understandings in the established order of "global values". Regarding the actualization of the preservation of Serbian national identity and cultural heritage, there are also the following problematic issues: (1) insufficiently developed multidisciplinary of teaching curricula, i.e. coordinated methodological-methodical apparatuses necessary for networking content related to the permeation of identity issues in various areas of creativity of Serbian people; (2) insufficient degree and scope of digitalization of Serbian cultural heritage, i.e. a systemically defined approach to digital mapping of national heritage as a prerequisite for the establishment of a unique and interactive educational and scientific base, especially regarding the preservation of national identity in the environment of virtual reality and artificial intelligence; and (3) an insufficiently clarified attitude and relationship towards the issue of the dominance of a dual identity within the Serbian people – Serbian and Yugoslav, which proved to be a significant difficulty when valuing the national heritage. In the paper, an analytical review will be made regarding the alignment of the three problematic issues mentioned within the "Strategy for the development of education and upbringing in the Republic of Serbia until 2030", "Strategy for the development of artificial intelligence in the Republic of Serbia for the period 2020-2025" and "Strategies for the development of culture of the Republic of Serbia from 2020 to 2029". Content analysis methods and theoretical analysis methods, historical and comparative methods, and generalization methods were applied in the research. The aim of this paper is to point out the importance of a systemic approach, the application of multidisciplinary and new technologies in the process of educational work on the preservation of national heritage. The harmonization of strategic frameworks and the synthesis of actions in different fields and areas of creativity will contribute to the formation of a unique educational database and a more complete and purposeful pedagogical practice in the field of preserving national identity in a global, high-tech environment.

Key words: national identity, multidisciplinary, education strategy, digitalization of heritage, comprehensive education.

ПРИРОДА И ДРУШТВО– ПРЕДМЕТ ОД ПОСЕБНЕ ВАЖНОСТИ ЗА РАЗВИЈАЊЕ НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА

Сажетак: Потреба за очувањем националног идентитета представља сложен и важан задатак у свим етапама васпитно-образовног процеса, а посебно када је реч о настави у млађим разредима основне школе. Кроз адекватно одабране наставне програме и начине дидактичке и методичке обраде изабраног садржаја неопходно је ученике овог узраста активирати у правцу самоспознаје, афирмације своје националне припадности, сопствених вредности, али и вредности других људи. У складу са узрастом и интелектуалним могућностима ученици треба да схвате сопствену улогу и одговорност у очувању националног идентитета, који произлази из културе, историје, традиције и вере једног народа и веома је значајан за сваког појединца. Из тог разлога желимо да укажемо на улогу и значај програма наставе Природе и друштва као интердисциплинарног предмета у млађим разредима основне школе, односно на његову посебну важност у развоју и очувању националног идентитета ученика.

С обзиром на то да ученици стичу сазнања о националном идентитету кроз сва четири разреда, циљ рада је да се методом анализе садржаја анализирају наставни програми предмета Свет око нас у првом и другом разреду и предмета Природа и друштво у трећем и четвртном разреду, чиме би се утврдила заступљеност поменутих садржаја, као и могућност интегративног сагледавања у односу на остале предмете који су заступљени у млађим разредима основне школе.

Кључне речи: национални идентитет, настава природе и друштва, основна школа, Свет око нас, Природа и друштво.

SCIENCE - A SUBJECT OF PARTICULAR IMPORTANCE FOR THE DEVELOPMENT OF NATIONAL IDENTITY

Abstract: The need of national identity preservation is a complex and important task in all stages of the educational process, especially when it comes to teaching in the younger grades of elementary school. Through adequately selected teaching programs and methods of didactic and methodical processing of the selected content, it is necessary to activate pupils of this age in the direction of self-knowledge, affirmation of their national belonging, their own values, as well as the values of other people. In accordance with their age and intellectual abilities, pupils should comprehend their own role and responsibility in preserving the national identity, which arises from the culture, history, tradition and religion of a nation and is very important for every individual. For this reason, we would like to point out the role and importance of the Science teaching program as an interdisciplinary subject in the younger grades of elementary school, that is, its special importance in the development and preservation of students' national identity.

Considering the fact that pupils acquire knowledge about national identity through all four grades, the aim of this paper is to use the method of content analysis to analyze the curricula of the subjects The world around us in the first and second grades and the subject Science in the third and fourth grades, which would determine the representation of the mentioned content, as well as the possibility of an integrative assessment in relation to other subjects that are represented in the younger grades of elementary school.

Key words: national identity, science teaching, elementary school, the world around us, science.

УЏБЕНИК МАТЕМАТИКЕ У ФУНКЦИЈИ РАЗВИЈАЊА ЕЛЕМЕНАТА МАТЕМАТИЧКЕ ПИСМЕНОСТИ У МЛАЂИМ РАЗРЕДИМА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Сажетак: Савремене тенденције у образовању усмериле су фокус интересовања са стицања чињеничних знања на функционална знања, која имају примену у решавању проблема из живота, развијање математичке писмености, способности решавања проблема и примену математике. Томе би требало да допринесе уџбеник као основно наставно средство које има широку примену у наставном процесу, планирању наставе и писању наставног плана и програма. Развијање елемената математичке писмености у почетној настави математике у великој мери зависиће од тога у којој мери садржај уџбеника ствара основу и погодује његовом развијању, односно у којој мери су у уџбеницима за млађе разреде основне школе заступљени садржаји који пружају могућност за његово развијање. Проблем нашег истраживања усмерен је ка испитивању у којој мери уџбеници математике својим садржајем пружају могућност за развијање елемената математичке писмености код ученика млађег школског узраста. За потребе истраживања коришћена је дескриптивна метода, анализа садржаја као истраживачка техника, при чему је јединицу анализе представљао сваки појединачни задатак у уџбенику математике за млађе разреде основне школе. Целокупан узорак уџбеника који су били предмет анализе чини шеснаест комплета, што укупно чини 45 уџбеника. Резултати добијени анализом садржаја приказани су у виду бројчаних и процентуалних вредности. Анализом садржаја утврђено је да уџбеници математике пружају основу за развијање елемената математичке писмености, али да садржаји у којима се од ученика очекује да усвојена знања примене у решавању проблема из реалног живота нису у довољној мери заступљени. Треба настојати да таквих примера буде више са циљем стицања функционалног знања код деце.

Кључне речи: математичка писменост, уџбеник математике, анализа садржаја примена знања.

MATHEMATICS TEXTBOOK AS A TOOL FOR MATHEMATICAL LITERACY DEVELOPMENT OF LOWER-GRADE PRIMARY SCHOOL PUPILS

Abstract: Modern educational tendencies have shifted the focus of interest from acquiring information towards building functional knowledge that can be applicable in everyday life problem solving, developing mathematical literacy and mathematics application in general. Being an instructional tool widely used in planning, preparation and performing the instruction, a mathematical textbook should contribute the functional knowledge building. Development of mathematical literacy in the elementary stages of mathematics instruction depends, to a large degree, on the extent that the content favouring it is represented in the textbook. Therefore, the aim of our research is investigation of the extent of content suitable for mathematical literacy development of lower-grade primary school students in mathematics textbooks. For the survey, we used descriptive methods and content analysis as a research technique for the problems and tasks found in the textbooks. Textbook samples taken into consideration consisted of 16 sets making a total of 45 textbooks. Results obtained in the analysis are presented in the form of numerical and percentage values. In the analysis process we came to a conclusion that the mathematics textbooks offer basic opportunities for mathematical literacy development, but in general they lack content enabling students develop capability of real-life problem solving. The recommendation is to increase the volume of such a content in order to enable students build those capabilities.

Key words: Mathematical literacy, Mathematics textbook, Content analysis, Knowledge application.

НАСТАВНИ САДРЖАЈ ГЕОГРАФИЈЕ ЗА ОСМИ РАЗРЕД У ФУНКЦИЈИ ЈАЧАЊА НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА

Сажетак: Анализом уџбеничког садржаја за осми разред из предмета Географија утврђено је које су наставне области и јединице најпогодније када је реч о развоју и јачању националне припадности и родољубља код ученика. Национална географија или географија Србије, која је предмет изучавања у осмом разреду основне школе, мора имати међу првим васпитним циљевима развој поштовања и љубав према својој земљи и народу. Приликом изучавања географских садржаја предметни наставници не би требало да прибегавају коришћењу традиционалних облика рада, већ да иновирају наставу како би се што боље постигли жељени циљеви. Ово се посебно односи на наставни садржај при самом крају осмог разреда, када је акценат на културно-историјском наслеђу Србије и географији локалне средине. Одлично су конципиране наставне јединице, које приликом обрада пружају идеалну прилику за примену разних облика и метода рада. Већи део градива посвећен је природним одликама Србије, кроз које треба формирати еколошку свест ученика, затим друштвено-географске одлике Србије са фокусом на становништво, где ће ученици ближе спознати и разумети националне мањине у њиховом окружењу. На самом крају разреда, као главна вредност, ученици се ближе упознају са националним антропогеним и историјским вредностима Србије како би стекли знања и свест о важности свог националног идентитета.

Кључне речи: настава, наставни предмет Географија, националност, идентитет, основна школа, Србија.

GEOGRAPHY TEACHING CONTENT FOR THE EIGHTH GRADE IN THE FUNCTION OF STRENGTHENING NATIONAL IDENTITY

Abstract: By analyzing the textbook composition for the eighth-grade geography subject, few teaching areas and units were most suitable when it comes to the development and strengthening of national belonging and patriotism among pupils. National geography or the geography of Serbia, the subject of study in the eighth grade of elementary school, must have, among the first educational goals, the development of respect and love for one's country and people. When studying geographic content, subject teachers should not resort to using traditional forms of work, but innovate their teaching in order to achieve the desired goals as best as possible. This especially applies to the teaching content at the very end of the eighth grade, when the emphasis is on the cultural and historical heritage of Serbia and the geography of the local environment. Well-designed teaching units, during teaching process, provide an ideal opportunity for the application of various forms and methods of work. Most of the material is dedicated to the natural features of Serbia, through which pupils' ecological awareness should be formed, then to the socio-geographical features of Serbia with a focus on the population, where students will get to know and understand the national minorities in their environment. At the very end of the class, as the main value, pupils become more familiar with the national anthropogenic and historical values of Serbia, in order to gain knowledge and awareness of the importance of their national identity.

Key words: teaching, geography, nationality, identity, primary school, Serbia.

ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНЕ НАУКЕ

ИЗЛАГАЧИ:

- ИНТ-01** **Др Љубиша Р. МИТРОВИЋ**, професор емеритус, Филозофски факултет, Универзитет у Нишу
имејл-адреса: ljubisa.mitrovic@filfak.ni.ac.rs
- Дуња З. ВЕЛИЧКОВИЋ**, истраживач приправник, Иновациони центар, Универзитет у Нишу
имејл-адреса: velickovicdunja@gmail.com
- ИНТ-02** **Др Бошко М. БРАНКОВИЋ**, ванредни професор, Филозофски факултет, Универзитет у Бањој Луци
имејл-адреса: bosko.brankovic@ff.unibl.org
- ИНТ-03** **Др Боривоје М. МИЛОШЕВИЋ**, ванредни професор, Филозофски факултет, Универзитет у Бањој Луци
имејл-адреса: borivoje.milosevic@ff.unibl.org

БОЛОЊСКА РЕФОРМА И НЕГАТИВНЕ ПОСЛЕДИЦЕ МАРГИНАЛИЗАЦИЈЕ ВАСПИТНЕ ФУНКЦИЈЕ У ОБРАЗОВАЊУ НА РАЗВИЈАЊЕ КУЛТУРНОГ ИДЕНТИТЕТА ЛИЧНОСТИ

Сажетак: Живимо у доба успона инструменталног ума и ишчашене модернизације (Ј. Хабермас), у коме постоји идолатрија „размрвљеног рада“ и професионалног идиотизма у едукацији нових генерација homoacademicusa. Болоњска реформа образовања подстакла је процес расцепа основних функција у систему образовања и довела до маргинализације педагошко – културолошке и социјализаторске мисије школа и универзитета, што је оставило негативне последице на развој личности и њихов културни идентитет.

У раду се, на основу анализе савременог искуства у образовању и литературе, проблематизује ова тема и указује на неопходност преиспитивања досадашњих домета реформе и потребе изграђивања јединства образовне и васпитне улоге. Јер, школе и факултети, треба да оспособљавају ђаке и студенте не само за професионални рад већ и живот у друштву. У овом контексту посебно се поентира значај улога друштвено – хуманистичких наука у афирмацији педагошко – културолошке мисије образовних институција, развоју личности на трагу Фромовог пројекта борбе за здраво друштво и остваривању хуманистичко – еманципаторских идеала у хоризонту посткапиталистичке алтернативе развоја друштва и човечанства.

Кључне речи: болоњска реформа, расцеп основних функција у образовању, маргинализација педагошко – социјализаторске функције, здрава личност, здраво друштво.

THE BOLOGNA REFORM AND THE NEGATIVE CONSEQUENCES OF THE MARGINALIZATION OF THE EDUCATIONAL FUNCTION IN EDUCATION ON THE DEVELOPMENT OF CULTURAL IDENTITY OF PERSONALITY

Abstract: We live in the age of the rise of the instrumental mind and dislocated modernization (J. Habermas), in which there is an idolatry of "crushed work" and professional idiocy in the education of the new generations of homoacademicus. The Bologna education reform encouraged the process of splitting the basic functions in the education system and led to the marginalization of the pedagogical, cultural and socializing mission of schools and universities, which in turn had negative consequences on the development of personality and their cultural identity.

The paper, based on the analysis of contemporary experience in education and the available literature, deals with this topic and points out the necessity of reviewing the current scope of the Bologna process reform and the need to build the unity of the educational and pedagogical roles. This is so because schools and colleges should prepare pupils and students not only for professional work but also for life in society. In this context, the importance of the role of social and humanistic sciences in the affirmation of the pedagogical and cultural mission of educational institutions, the development of personality following the frame of the Fromm's project of the fight for a healthy society and the realization of humanistic and emancipatory ideals in the horizon of the post-capitalist alternative development of society and humanity are emphasized.

Key words: Bologna process reform, split of basic functions in education, marginalization of pedagogical and socializing functions, healthy personality, healthy society.

УЛОГА ПОРОДИЦЕ МИРКОВИЋ У РАЗВОЈУ ОБРАЗОВАЊА КОД СРБА У БОСНИ У 19. И ПОЧЕТКОМ 20. ВИЈЕКА

Сажетак: Аутор се бави истраживањем значаја породице Мирковић из Колунића код Босанског Петровца у развоју образовања Срба у Босни, са акцентом на самоуком учитељу Симеуну Мирковићу, учитељу и књижевнику Петру Мирковићу, те предсједнику Српског просвјетног и културног друштва „Просвјета” и грађевинском инжењеру Сими Мирковићу. Значај изабраних чланова породице Мирковић превазилази локални карактер и стога је важно да се на њих фокусирамо приликом истраживања прошлости српског народа у Босни и Херцеговини. Симеун Мирковић је од самоуког ђака, који је читати и писати научио сам чувајући овце на пашњацима, постао учитељ који је око себе у селу сакупљао дјецу и учио их читати и писати. Петар Мирковић је био секретар Петра Мркоњића у српском устанку 1875–1878. Након одласка Петра Мркоњића из устанка, одлази у службу Мис Ирби и постаје њен сарадник у просвјетно-педагошком и хуманитарном раду међу српских избјеглицама из Босне у Славонији и Далмацији, прво као учитељ а затим као њен лични пратилац и секретар до завршетка устанка. По окончању устанака вратио се у домовину и посветио просвјетном и књижевном раду. Симо Мирковић је био дугогодишњи предсједник СПКД „Просвјета”, а од 1910. је био на позицији грађевинског инжењера при Земаљској влади у Сарајеву задуженог за изградњу школа. Проучавање породичне историје представља значајан допринос разумијевању времена, обичаја, навика, микроисторије (локалне историје) уопште, што се касније може користити за интеграцију у ширу структуру и писање макроисторије или националне историје. Посебно је важно истражити прошлост породица које су оставиле свој допринос у локалној или националној историји, чији су чланови имали запажене улоге у друштву или су допринијели бољитку цјелокупног националног бића. Сви наведени чланови породице Мирковић су значајни у наведеном контексту локалне или микроисторије и националне или макроисторије, што их сврстава у личности вриједне истраживања.

Кључне речи: Симеун Мирковић, Петар Мирковић, Симо Мирковић, образовање, национални идентитет.

THE ROLE OF THE MIRKOVIĆ FAMILY IN THE DEVELOPMENT OF EDUCATION AMONG THE SERBS IN BOSNIA IN THE 19th AND EARLY 20th CENTURIES

Abstract: The author is conducting research on the importance of the Mirković family from Kolunić in the vicinity of Bosanski Petrovac in the development of education among the Serbs in Bosnia, with an emphasis on self-taught teacher Simeun Mirković, teacher and writer Petar Mirković, and the president of the Serbian Educational and Cultural Society "Prosvjeta" and construction engineer Simo Mirković. The importance of the chosen members of the Mirković family goes beyond the local character and therefore it is important to focus on them when researching the past of the Serbian people in Bosnia and Herzegovina. Simeun Mirković from a self-taught student, who learned to read and write by himself while tending sheep in the pastures, became a teacher who gathered children around him in the village and taught them to read and write. Petar Mirković was Petar Mrkonjić's secretary during the Serbian uprising in the period 1875 to 1878. After the departure of Petar Mrkonjić from the uprising, he went to work for Miss Irby and became her associate in educational-pedagogical and humanitarian work among Serbian refugees from Bosnia in Slavonia and Dalmatia, first as a teacher and then as her personal companion and secretary until the end of the uprising. After the end of uprising, he returned to his homeland and devoted himself to educational and literary work. Simo Mirković was the president of the Serbian Educational and Cultural Society "Prosvjeta" for many years, and from 1910 he held the position of construction engineer at the State Government in Sarajevo in charge of building schools. The study of family history represents a significant contribution to the understanding of times, customs, habits, micro or local history in general, which can later be used for integration into a wider structure and the writing of macro history or national history. It is especially important to research the past of families that have left their contribution in local or national history, whose members had notable roles in society or contributed to the betterment of the entire national being. All the mentioned members of the Mirković family are significant in the mentioned context of local or micro and national or macro history, which ranks them as persons worthy of research.

Key words: Simeun Mirković, Petar Mirković, Simo Mirković, education, national identity.

СРПСКИ НАЦИОНАЛНИ ИДЕНТИТЕТ У ДЈЕЛИМА ВАСЕ ПЕЛАГИЋА

Сажетак: У раду је анализиран културно-просвјетни рад Васе Пелагића у Босни и Херцеговини од 1866. и оснивања знамените Богословије у Бањој Луци до 1878, Берлинског конгреса и аустроугарске окупације покрајина. Бањалучка Богословија представљала је половином XIX вијека најугледнију српску школу у Босанском пашалуку. Посебна пажња у настави Богословије посвећивана је српској националној историји и епским народним пјесмама које су описивале подвиге знаменитих српских јунака, чиме је у школи изграђен јак родољубиво-национални култ на коме је Пелагић инсистирао. Ово раздобље обиљежио је Пелагићев неуморни просвјетитељски рад на пољу школства, подизања српске просвјете и уопште културе у заосталим османским провинцијама, оштра критика власти и ковање планова за национално ослобођење и уједињење. Био је убјеђен да предуслов развоја народне културе у Босни и Херцеговини представља национална књижевност и штампа приступачна и разумљива народу, увођење српског језика као државног, слобода штампе и слободан избор свештеника и учитеља. Пелагић је сматрао како је развој просвјете предуслов националног буђења и темељ националног ослобођења. Подразумијевао је нужност повезивања борбе за национално и социјално ослобођење народа.

Кључне ријечи: Васа Пелагић, национални идентитет, Босна и Херцеговина, српско школство.

SERBIAN NATIONAL IDENTITY IN VASA PELAGIĆ'S WORKS

Abstract: The paper analyzes the cultural and educational work of Vasa Pelagić in Bosnia and Herzegovina from 1866 and the establishment of the renown seminary in Banja Luka, until 1878, the Congress of Berlin and the Austro-Hungarian occupation of the provinces. In the middle of the 19th century, the Banjaluka Seminary was the most prestigious Serbian school in the Bosnian Pashaluk. Special attention in the seminary classes was devoted to Serbian national history and epic folk songs that described the exploits of famous Serbian heroes, thus building a strong patriotic-national cult in the school that Pelagic insisted on. This period was marked by Pelagić's tireless educational work in the field of education, raising Serbian education and culture in general in the backward Ottoman provinces, harsh criticism of the government and forging plans for national liberation and unification. He was convinced that the precondition for the development of national culture in Bosnia and Herzegovina is a national literature and press that is accessible and understandable to the people, the introduction of the Serbian language as the state language, freedom of the press and the free choice of priests and teachers. Pelagić believed that the development of education is a prerequisite for national awakening and the foundation of national liberation. He understood the necessity of connecting the struggle for the national and social liberation of the people.

Key words: Vasa Pelagić, national identity, Bosnia and Herzegovina, Serbian schools.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

323.1:37.015.31(048)

37.091.3(048)

37.091.3:811.163.41(048)

**НАЦИОНАЛНА конференција са међународним учешћем Улога
васпитања и образовања у очувању националног идентитета (2023 ;
Лепосавић)**

Зборник сажетака / Национална конференција са међународним учешћем
Улога васпитања и образовања у очувању националног идентитета,
Лепосавић, 2-3. јуна 2023. ; [уредник Далиборка Поповић]. - Призрен ;
Лепосавић : Учитељски факултет, 2023 (Краљево : Graficolor). - 97 стр. ; 24 cm

На спор. насл. стр.: Collection of abstracts. - Упоредо срп. и енгл. текст. - Тираж
100. - Стр. 11-12: Предговор / уредништво

ISBN 978-86-84143-64-0

а) Национални идентитет -- Образовање -- Апстракти б) Настава -- Методика
-- Апстракти в) Српски језик -- Апстракти

COBISS.SR-ID 116335881